

TIJDSCHRIFT VAN DE VERENIGING VAN LERAREN GESCHIEDENIS EN STAATSINRICHTING IN NEDERLAND (V.G.N.)

UIT DE INHOUD:

- **UITNODIGING JAARVERGADERING**
- **AGENDA**
- **JAARVERSLAG 1977**
- **MEDEDELINGEN PENNINGMEESTER**
- **JAARVERSLAG PENNINGMEESTER**
- **COMMISSIE-VERSLAGEN**
- **BIJSCHOLING VOOR GESCHIEDENISLERAREN**
- **BIJSCHOLING IN SAMENWERKING MET HET CENTRUM VOOR MAATSCHAPPIJGESCHIEDENIS VAN DE ERASMUSUNIVERSITEIT TE ROTTERDAM**
- **NOTULEN VERENIGINGSRAAD 1977**
- **BIJLAGE 1 VOORSTEL TOT HERSTRUCTURERING VAN DE V.G.N.**
- **JOHAN S. WIJNE, GESCHIEDENIS EN MAATSCHAPPIJLEER**
- **DR. P.F.M. FONTAINE, VOORTGAANDE ONTWIKKELINGEN IN FRANKRIJK**
- **MEDEDELINGEN**
- **BOEKBESPREKINGEN**
- **ADVERTENTIES**

KLEIO

VERSCHIJNT MAANDELIJKS

19e JAARGANG - 2 - 1978

VERENIGING VAN LERAREN GESCHIEDENIS EN STAATSINRICHTING IN NEDERLAND (V.G.N.)

BESTUUR

DRS. J. BOUWSMA, *voorzitter*, Brokmui 40, Dokkum, tel. 05190-3598.

MEVR. DRS. E.J. KARREMAN, *1e vice-voorzitter*, Van Limburg Stirumstraat 13, Utrecht, tel. 030-514052.

J.P.M. HENKES, *2e vice-voorzitter*, *Mavocommissie*, Kerkendijk 96 b, Someren Heide, tel. 04937-3230.

MEVR. M.I. RÖDER, *1e secretaresse*, Van Tuyl van Serooskerkenstraat 113, Voorburg, tel. 070-861890.

DRS. J. DREWES, *2e secretaris*, Bachlaan 58, Alkmaar tel. 072-112015.

J.L. FRIELING, *penningmeester*, Pr. Beatrixlaan 31, Oegstgeest, tel. 071-152794.

postrekening 128701 t.n.v. penningmeester van de V.G.N. Vreeswijkstraat 329, Den Haag.

DRS. G.J. SLOOTWEG, *redactie kleio*, Van Kinsbergenlaan 21, Baarn, tel. 02154-15047.

DRS. J. BAALBERGEN, *Didaktiekcommissie*, Sandbergstraat 8, Abcoude, tel. 02946-3207.

DR. F.G.G. GOVERS, *Pedagogischcommissie*, Elzenstraat 12, Uden (N.B.R.) tel. 04132-64117.

M.J. VAN VELZEN, *Onderwijsadviescommissie*, Mgr. van Gilsstraat 6, Kerkrade, tel. 045-455941.

K. VAN DIJK, De Hoghe Weijdt 13, Heiloo, tel. 072-333570.

LEDENADMINISTRATIE

Aangifte en afschrijvingen van leden en informatie over contributiebetaling zenden aan: **Administratie V.G.N., J.W. Geldof, Veenendaalkade 256, 's-Gravenhage, tel. 070-674100.** Bij aangifte wordt verzocht mee te delen: naam, voorletters, eventueel titel, bevoegdheid, huisadres, telefoon- en netnummer, adres van de school waar men de hoofdbetrekking heeft.

CONTRIBUTIES

contributies vanaf 1 januari 1978.

Gewone leden: a. docenten havo, v.w.o. en h.b.o.

f 72,—

b. docenten mavo

f 48,—

Buitengewone leden: a. gepensioneerden en b. zij die wel geschiedenisbevoegdheid bezitten, maar geen les geven op scholen voor mavo, v.w.o. en h.b.o.

f 42,—

Aspirantleden: (Maximum 4 jaar)

f 36,—

Echtparen:

f 72,—

KLEIO

Tijdschrift van de Vereniging van leraren Geschiedenis en staatsinrichting in Nederland (V.G.N.), verschijnt tien maal per jaar.

REDACTIE

DRS G.J. SLOOTWEG, *voorzitter*, Van Kinsbergenlaan 21, Baarn, tel. 02154-15047.

DRS. F.R. KAT, *secretaris*, Jeudestraat 4, Zoelen (Gld.), tel. 03448-1686.

J.L. FRIELING, *penningmeester*, Pr. Beatrixlaan 31, Oegstgeest, tel. 071-152794.

MEVR. DRS. J. RIJKEN, Maasstraat 72A3, Amsterdam, tel. 020-715133.

J. HARDERWIJK, Dorpstraat 54, Oud-Zuilen, post Maarssen, tel. 030-432876.

DRS. P. VAN HEES, Utrecht.

DR. S.Y.A. VELLENGA, Utrecht.

Abonnementen: voor leden gratis, voor niet-leden f 50,— per kalenderjaar.

Actieve leraren/leraressen kunnen alleen met goedvinden van het bestuur van de V.G.N. in aanmerking komen voor een abonnement.

Abonnementen, opgeven aan: **J.W. Geldof, Veenendaalkade 256, 's-Gravenhage, tel. 070-674100.**

Het geheel of gedeeltelijk overnemen van artikelen uit dit nummer is slechts toegestaan na onze schriftelijke goedkeuring.

De redactie.

ONTWERP NIEUWE STATUTEN.

NAAM, ZETEL, DOEL, DUUR, BOEKJAAR

Artikel 1. De vereniging, opgericht twee en twintig november negentienhonderd acht en vijftig, draagt de naam "Vereniging van docenten in Geschiedenis en Staatsinrichting in Nederland", bij afkorting aangeduid met "V.G.N." en is gevestigd in de gemeente 's-Gravenhage.

Artikel 2. 1. De vereniging heeft ten doel het bevorderen van de belangen van het onderwijs in geschiedenis en staatsinrichting in Nederland.

2. De vereniging tracht dit doel te bereiken door:

- a. het bevorderen van de samenwerking onder degenen, die zich bezig houden met het onderwijs in geschiedenis en staatsinrichting;
- b. de uitwisseling van nieuwe gegevens betreffende het onderwijs in geschiedenis en staatsinrichting en het betreffende wetenschappelijk gebied;
- c. het uitgeven van een tijdschrift, hetzij zelfstandig, hetzij in samenwerking met anderen;
- d. het bevorderen van internationale contacten;
- e. al die wettige middelen die voor het gestelde doel dienstig kunnen zijn.

Artikel 3. 1. De vereniging is te rekenen van (in te vullen de datum van verlijden van de notariële akte van statutenwijziging) voor onbepaalde tijd voortgezet.

2. Het boekjaar van de vereniging valt samen met het kalenderjaar.

LIDMAATSCHAP

Artikel 4. 1. De vereniging bestaat uit gewone leden, buitengewone leden, studentleden en leden van verdienste. Zij zijn de leden der vereniging in de zin van de wettelijke bepalingen van Boek 2 van het Burgelijk Wetboek en hebben als zodanig toegang tot de algemene vergadering met stemrecht.

2. Gewone leden, buitengewone leden en studentleden zijn zij die als zodanig zijn toegelaten overeenkomstig het in artikel 7 lid 1 bepaalde.

3. Leden van verdienste zijn zij, die zich als lid van de vereniging op bijzondere wijze verdienstelijk hebben gemaakt voor de vereniging of het onderwijs in geschiedenis en staatsinrichting en op grond daarvan als zodanig zijn benoemd overeenkomstig het in artikel 7 lid 2 bepaalde.

Artikel 5. 1. De vereniging kent ereleden. Zij zijn geen leden der vereniging in de zin van de wettelijke bepalingen van Boek 2 van het Burgelijk Wetboek, doch hebben toegang tot de algemene vergadering zonder stemrecht.

2. Ereleden zijn zij, die niet voor het lidmaatschap bedoeld in artikel 4 in aanmerking komen, doch zich op bijzondere wijze verdienstelijk hebben gemaakt voor de vereniging of het onderwijs in geschiedenis en staatsinrichting en op grond daarvan als zodanig zijn benoemd overeenkomstig het in artikel 7 lid 2 bepaalde.

Artikel 6. 1. Het lidmaatschap is persoonlijk.

2. Gewone leden kunnen zijn zij, die onderwijs geven in geschiedenis en staatsinrichting.

3. Buitengewone leden kunnen zijn zij, die onderwijs gegeven hebben in geschiedenis en staatsinrichting, doch dit niet meer doen.

4. Studentleden kunnen zijn zij, die opgeleid worden tot het geven van onderwijs in geschiedenis en staatsinrichting, zonder zelf les te geven.

5. Waar in deze statuten en in de reglementen van de vereniging wordt gesproken over "leden" zonder verdere aanduiding, worden daaronder zowel de gewone leden, de buitengewone leden, de studentleden en de leden van verdienste als de ereleden verstaan, en waar in deze statuten en in de reglementen van de vereniging wordt gesproken over "lidmaatschap" zonder verdere aanduiding, wordt daaronder zowel het lidmaatschap van de gewone leden, de buitengewone leden, de studentleden en de leden van verdienste als het lidmaatschap van de ereleden verstaan, alles voorzover de statuten en de reglementen geen nader onderscheid maken.

Artikel 7. 1. Over de toelating van gewone leden, buitengewone leden en studentleden beslist het bestuur. Van een beslissing tot niet-toelating bestaat beroep op de algemene vergadering.

2. Leden van verdienste en ereleden worden op voorstel van het bestuur door de algemene vergadering benoemd.

Artikel 8. 1. Het lidmaatschap eindigt door overlijden van het lid, opzegging door het lid, opzegging namens de vereniging en ontzetting.

2. Opzegging van het lidmaatschap door het lid kan slechts geschieden tegen het einde van een boekjaar en met inachtneming van een opzeggingstermijn van vier weken, op welke termijn de Algemene Termijnenwet niet van toepassing is. Indien een opzegging niet tijdig heeft plaats gehad, loopt het lidmaatschap door tot het einde van het eerstvolgende boekjaar. Nochtans kan een lid binnen een maand, nadat hem een besluit, waarbij de verplichting(en) van de leden zijn verzwaard, is bekend geworden of is medegedeeld, door opzegging van zijn lidmaatschap de toepasselijkheid van het besluit te zijnen opzichte uitsluiten. De in de vorige zin toegekende bevoegdheid is uitgesloten ten aanzien van verplichtingen van geldelijke aard. Indien van een lid redelijkerwijs niet gevergd kan worden het lidmaatschap te laten voortduren, kan het lidmaatschap door zodanig lid onmiddellijk beëindigd worden.

3. Opzegging van het lidmaatschap namens de vereniging kan geschieden door het bestuur, wanneer het lid, na daartoe bij herhaling schriftelijk te zijn aangemaand, meer dan een jaar achterstallig is in het ten volle voldoen aan zijn geldelijke verplichtingen jegens de vereniging, voorts wanneer het lid heeft opgehouden te voldoen aan de vereisten door de statuten voor het lidmaatschap gesteld, alsook wanneer redelijkerwijs van de vereniging niet gevergd kan worden het lidmaatschap te laten voortduren. De betrokkene wordt ten spoedigste schriftelijk, bij aangetekende brief, van het besluit tot opzegging van het lidmaatschap, met opgave van redenen, in kennis gesteld. Binnen één maand na ontvangst van deze kennisgeving staat betrokkenen beroep op de algemene vergadering open. Gedurende de beroepstermijn en hangende het beroep is het lid geschorst.

4. Ontzetting uit het lidmaatschap kan alleen worden uitgesproken wanneer een lid in strijd met de statuten, reglementen of besluiten der vereniging handelt, of de vereniging op onredelijke wijze benadeelt. De ontzetting geschiedt door de algemene vergadering op voorstel van het bestuur of van tenminste vijf leden. Het besluit vereist een meerderheid van tenminste twee/derde der in de algemene vergadering uitgebrachte stemmen. De betrokkene wordt ten spoedigste schriftelijk, bij aangetekende brief, van het besluit, met opgave van redenen, in kennis gesteld.

5. Wanneer het lidmaatschap in de loop van een boekjaar eindigt, om welke reden of oorzaak ook, blijft desniettemin de jaarlijkse contributie voor het geheel verschuldigd.

GELDMIDDELEN

Artikel 9. 1. De geldmiddelen der vereniging bestaan uit de contributies van de leden, subsidies, erfstellingen, legaten, lastbevoordelingen, schenkingen en andere, al dan niet toevallige, baten. Erfstellingen mogen door de vereniging niet anders worden aanvaard dan onder het voorrecht van boedelbeschrijving.

2. De leden zijn verplicht de door de algemene vergadering vast te stellen contributies aan de vereniging te voldoen.

BESTUUR

Artikel 10. 1. Het besturen van de vereniging is opgedragen aan een bestuur bestaande uit:

- a. tenminste vijf personen, te weten een voorzitter, een vice-voorzitter, een eerste secretaris, een tweede secretaris en een penningmeester, aan te vullen met een zodanig aantal personen als de algemene vergadering nodig oordeelt; deze bestuursleden vormen tezamen het dagelijks bestuur;
- b. telkens één bestuurslid per in de vereniging bestaande sectie, bedoeld in artikel 18 van de statuten;
- c. telkens één bestuurslid per in de vereniging bestaande vaste commissie, als bedoeld in artikel 19 van deze statuten.

2. De leden van het bestuur worden door de algemene vergadering uit de gewone leden en de leden van verdienste van de vereniging benoemd. De bestuursleden, bedoeld in het vorige lid van dit artikel onder a, worden als zodanig en in functie benoemd. De bestuursleden, bedoeld in het vorige lid van dit artikel onder b respectievelijk c, worden per sectie respectievelijk vaste commissie benoemd en dienen ingedeeld te zijn bij respectievelijk lid te zijn van de desbetreffende sectie of vaste commissie.

3. De bestuursleden worden benoemd voor drie achtereenvolgende zittingsjaren, lopende van de dag na de algemene vergadering die benoemde tot en met de dag van de algemene vergadering omstreeks drie jaar later, in welke normaliter benoeming van bestuursleden aan de orde is; een aftredend bestuurslid is éénmaal dadelijk herbenoembaar. Niet-tegenstaande het in de vorige zin bepaalde treedt een bestuurslid, bedoeld in lid 1 van dit artikel onder b en/of c, dat ophoudt ingedeeld te zijn bij zijn sectie of lid te zijn van zijn vaste commissie, dientengevolge af, zodra in zijn alsdan noodzakelijke opvolging is voorzien; zodanig aftredend bestuurslid kan dadelijk in een andere bestuursfunctie worden benoemd, mits hij niet langer dan drie aan zodanige benoeming direct voorafgaande achtereenvolgende zittingsjaren bestuurslid was.

4. Bestuursleden kunnen door de algemene vergadering te allen tijde worden geschorst of ontslagen op voorstel van het bestuur of van tenminste vijf stemgerechtigde leden. Het besluit vereist een meerderheid van tenminste twee/derde der in de algemene vergadering uitgebrachte stemmen. Een besluit tot schorsing dient binnen twee maanden te worden gevolgd door ontslag, bij gebreke waarvan de schorsing na afloop van die termijn vervalt.

5. Mocht het aantal leden van het bestuur door enigerlei oorzaak te eniger tijd beneden het voor de leden tezamen vormende het dagelijks bestuur geldende statutaire minimum dalen, en/of voor wat de in lid 1 van dit artikel onder b en c bedoelde bestuursleden betreft beneden het aantal bestaande secties en/of vaste commissies dalen, dan vormen de overgebleven bestuursleden of vormt het overgebleven bestuurslid rechtsgeldig het bestuur, doch dient het bestuur ten spoedigste tot tenminste het statutaire minimum van

het aantal leden vormende het dagelijks bestuur en/of tot het vereiste aantal als overeenkomt met het aantal bestaande secties en/of vaste commissies te worden aangevuld.

Artikel 11. Het bestuur is bevoegd, na vooraf verkregen goedkeuring van de algemene vergadering, tot het sluiten van overeenkomsten tot het kopen, vervreemden of bezwaren van registergoederen en tot het sluiten van overeenkomsten waarbij de vereniging zich als borg of hoofdelijk medeschuldenaar verbindt, zich voor een derde sterk maakt of zich tot zekerheidstelling voor een schuld van een derde verbindt.

Artikel 12. Het bestuur regelt en verdeelt in onderling overleg zijn werkzaamheden, met inachtneming van de wet, de statuten en het huishoudelijk reglement der vereniging. Mocht te eniger tijd een in functie benoemd bestuurslid komen te ontbreken, dan wijst het dagelijks bestuur, zo nodig, uit zijn midden een waarnemer van die functie aan, totdat in de opvolging is voorzien.

VERTEGENWOORDIGING

Artikel 13. 1. De bevoegdheid tot vertegenwoordiging van de vereniging in en buiten rechte komt niet toe aan het bestuur, doch aan de voorzitter en de eerste secretaris van het bestuur gezamenlijk. Bij ontbreken van de voorzitter en/of de eerste secretaris, wijst het dagelijks bestuur, teneinde vertegenwoordiging van de vereniging mogelijk te doen zijn, zo nodig, uit zijn midden een waarnemend voorzitter en/of eerste secretaris aan, totdat in de opvolging is voorzien.

2. De penningmeester van het bestuur is gevolmachtigde van de vereniging tot het ontvangen van gelden en tot het beschikken over de kas van de vereniging en de ten name van de vereniging geöpende bank- en/of girorekeningen.

ALGEMENE VERGADERING

Artikel 14. Aan de algemene vergadering komen in de vereniging alle bevoegdheden toe, die niet door de wet of de statuten aan andere organen zijn opgedragen.

Artikel 15. 1. Degenen die volgens deze statuten toegang tot de algemene vergadering hebben kunnen daarin het woord voeren.

2. Geschorste leden hebben geen toegang tot de algemene vergadering. De algemene vergadering kan nochtans besluiten een geschorst lid tijdens de algemene vergadering in persoon te horen.

3. Ieder gewoon lid, buitengewoon lid, studentlid en lid van verdienste heeft op de algemene vergadering één stem. Een lid kan zijn stem door een schriftelijk daartoe gemachtigd andere stemgerechtigd lid uitbrengen. Een stemgerechtigd lid kan echter niet meer dan vijf stemmen bij wijze van machtiging uitbrengen. De wijze van machtigen wordt geregeld in het huishoudelijk reglement.

4. De voorzitter en de eerste secretaris van het bestuur treden als zodanig als voorzitter en secretaris op bij de algemene vergadering. Ingeval van hun belet of ontstentenis benoemt de algemene vergadering een voorzitter en een secretaris van die vergadering, uit de andere bestuursleden indien ter vergadering aanwezig.

Artikel 16. 1. Het bestuur roept de algemene vergadering bijeen, zo dikwijls het dit wenselijk oordeelt, doch tenminste eenmaal per jaar, of wanneer het daartoe volgens de wet, de statuten of het huishoudelijk reglement verplicht is.

2. De bijeenroeping geschiedt met inachtneming van het terzake in het huishoudelijk reglement bepaalde.

3. Op schriftelijk verzoek van tenminste vijftig stemgerechtigde leden, als ook op schriftelijk verzoek van tenminste tien procent van de stemgerechtigde leden, is het bestuur verplicht tot het bijeenroepen van een algemene vergadering op een termijn van niet langer dan vier weken. Indien aan het verzoek binnen veertien dagen geen gevolg wordt gegeven, kunnen de verzoekers zelf tot die bijeenroeping overgaan op de wijze waarop het bestuur, als voorzien in het huishoudelijk reglement, de algemene vergadering bijeenroept, of bij advertentie in tenminste één, ter plaatse waar de vereniging gevestigd is, veelgelezen dagblad en in tenminste één landelijke veelgelezen dagblad.

4. Een algemene vergadering bijeengeroepen, als bedoeld in het vorige lid van dit artikel, kan slechts besluiten nemen, indien tenminste tien procent van de stemgerechtigde leden ter vergadering aanwezig of vertegenwoordigd is.

Artikel 17. 1. De wijze van besluitvorming, waaronder begrepen de vereiste meerderheid van uitgebrachte stemmen, voorzover die voor enig besluit niet in deze statuten is vastgelegd, wordt in het huishoudelijk reglement geregeld.

2. Het ter algemene vergadering uitgesproken oordeel van de voorzitter, dat door de vergadering een besluit is genomen, is beslissend. Hetzelfde geldt voor de inhoud van een genomen besluit, voor zover gestemd werd over een niet schriftelijk vastgelegd voorstel. Wordt echter onmiddellijk na het uitspreken van vorenbedoeld oordeel de juistheid daarvan betwist, dan vindt een nieuwe stemming plaats, wanneer de meerderheid der algemene vergadering of, indien de oorspronkelijke stemming niet hoofdelijk of schriftelijk geschiedde, een stemgerechtigde aanwezige dit verlangt. Door deze nieuwe stemming vervallen de rechtsgevolgen van de oorspronkelijk stemming.

SECTIES EN VASTE COMMISSIES

Artikel 18. 1. De leden van de vereniging zijn gegroepeerd in secties, corresponderende met de verschillende categorieën van het onderwijs.

2. De secties worden ingesteld door de algemene vergadering. De indeling van de leden in de secties wordt geregeld in het huishoudelijk reglement.

3. De taak, de werkwijze, de rechten en de verplichtingen van de secties worden in het huishoudelijk reglement geregeld.

4. De secties hebben het recht van initiatief tot het doen van voorstellen aan het bestuur en de algemene vergadering. De secties treden niet naar buiten op zonder daartoe schriftelijk door het bestuur te zijn gemachtigd.

Artikel 19. 1. Het bestuur wordt in de uitoefening van zijn taak bijgestaan door vaste commissies. De taak en de samenstelling van deze commissies worden in het huishoudelijk reglement geregeld.

2. Het bestuur formuleert van geval tot geval de opdrachten aan de vaste commissies.

FINANCIELE ADMINISTRATIE

JAARVERSLAG, REKENING EN VERANTWOORDING

Artikel 20. 1. Het bestuur is verplicht van de vermogenstoestand der vereniging zodanige aantekeningen te houden dat daaruit te allen tijde haar rechten en verplichtingen kunnen worden gekend.

2. Het bestuur is verplicht jaarlijks binnen zes maanden na afloop van het boekjaar, of zoveel eerder als bij het huishoudelijk reglement mocht worden bepaald, een balans en een staat van de baten en lasten van de vereniging op te maken.

3. Het bestuur is verplicht de in de vorige leden van dit artikel bedoelde bescheiden tien jaar lang te bewaren.

Artikel 21. 1. Het bestuur brengt op een algemene vergadering binnen zes maanden na afloop van het boekjaar, of zoveel eerder als bij het huishoudelijk reglement mocht worden bepaald, behoudens verlenging van deze statutaire dan wel reglementaire termijn door de algemene vergadering, zijn jaarverslag uit en doet, onder overlegging van de nodige bescheiden, rekening en verantwoording over zijn in het afgelopen boekjaar gevoerd bestuur. Na verloop van de termijn kan ieder lid deze rekening en verantwoording in rechte van het bestuur vorderen.

2. De algemene vergadering benoemt jaarlijks, op de in het vorige lid van dit artikel bedoelde vergadering, een commissie van tenminste twee leden, die geen deel mogen uitmaken van het bestuur, de kascommissie. Deze commissie onderzoekt de rekening en verantwoording van het bestuur en brengt aan de algemene vergadering verslag van haar bevindingen uit. De last van de kascommissie kan te allen tijde door de algemene vergadering worden herroepen, doch slechts door de benoeming van een andere commissie. De algemene vergadering stelt van jaar tot jaar bij het aan de orde zijn van de benoeming der commissie vast uit hoeveel leden zij zal bestaan. De algemene vergadering is voorts bevoegd plaatsvervangende leden voor die commissie te benoemen.

3. Vereist het onderzoek van de rekening en verantwoording bijzondere boekhoudkundige kennis, dan kan de kascommissie zich op kosten van de vereniging door een deskundige doen bijstaan. Het bestuur is verplicht aan de kascommissie ten behoeve van haar onderzoek alle door haar gewenste inlichtingen te verschaffen, haar desgewenst de kas en de waarden te vertonen, en inzage van de boeken en bescheiden der vereniging te geven.

4. Goedkeuring door de algemene vergadering zonder voorbehoud van het jaarverslag, de balans, de staat van baten en lasten en de rekening en verantwoording strekt het bestuur tot décharge over het afgelopen boekjaar.

REGLEMENTEN

Artikel 22. 1. De vereniging heeft een huishoudelijk reglement, hetwelk door de algemene vergadering kan worden gewijzigd en aangevuld op de wijze als daarin bepaald. Het huishoudelijk reglement mag geen bepalingen bevatten in strijd met de wet en de statuten.

2. Het huishoudelijk reglement bevat althetgeen in aanvulling en ter uitvoering van de statuten nadere regeling behoeft dan wel wenselijk doet zijn.

3. Het huishoudelijk reglement kan in het kader van het doel der vereniging en van het bereiken van dat doel aan de leden rechten toekennen en verplichtingen opleggen.

4. Het huishoudelijk reglement kan bepalingen bevatten leidende tot bestaan, wij-

zigen en aanvullen van verdere reglementen der vereniging in het kader van haar werkzaamheden, waarbij eveneens aan de leden in dat kader rechten kunnen worden verleend en verplichtingen kunnen worden opgelegd.

5. Het huishoudelijk reglement kan voorts aldatgene bevatten hetwelk buiten het vorenstaande nadere regeling behoeft dan wel wenselijk doet zijn.

STATUTENWIJZIGING, ONTBINDING, VEREFFENING

Artikel 23. 1. Besluiten tot wijziging van de statuten worden genomen door de algemene vergadering, doch kunnen alleen worden genomen met een meerderheid van tenminste twee/derde der in de algemene vergadering uitgebrachte stemmen.

2. Degenen die de oproeping tot de algemene vergadering, welke een voorstel tot wijziging van de statuten der vereniging ten onderwerp heeft, hebben gedaan, bij welke oproeping, waarvoor de termijn tenminste zeven dagen bedraagt of zoveel langer als in het huishoudelijk reglement vast te leggen, moet worden medegedeeld dat in die vergadering wijziging van de statuten zal worden voorgesteld, moeten tenminste vijf dagen vóór de vergadering een afschrift van dat voorstel, waarin de voorgedragen wijziging woordelijk is opgenomen, op een daartoe geschikte plaats voor de leden ter inzage leggen tot na afloop van de dag waarop de vergadering wordt gehouden.

Artikel 24. Een statutenwijziging treedt niet in werking dan nadat daarvan een notariële akte is opgemaakt.

Artikel 25. 1. Het besluit tot ontbinding der vereniging kan alleen genomen worden in en door een daartoe speciaal, op een termijn van tenminste twee maanden, bijeengeroepen algemene vergadering.

2. Het in artikel 23 bepaalde is van overeenkomstige toepassing op een besluit tot ontbinding der vereniging, voorzover het vorige lid van het onderhavige artikel niet anders bepaalt.

Artikel 26. 1. Bij ontbinding der vereniging, uit welke oorzaak ook, geschiedt de vereffening met inachtneming van de desbetreffende bepalingen van Boek 2 van het Burgelijk Wetboek.

2. De algemene vergadering benoemt de persoon onder wie de boeken en bescheiden van de ontbonden vereniging na afloop der vereffening gedurende dertig jaren blijven berusten.

3. De archieven van de vereniging worden overgedragen aan het Centraal Register van Particuliere Archieven, ressorterend onder het Algemeen Rijksarchief in 's-Gravenhage.

4. Het batig saldo der ontbonden vereniging vervalt aan de stemgerechtigde leden en is derhalve voor hen bestemd.

ALGEMENE BEPALING

Artikel 27. In alle gevallen waarin de wet, de statuten en de reglementen der vereniging niet voorzien, beslist het bestuur, behoudens het ieder lid toekomend recht een zodanige bestuursbeslissing ter nadere beslissing voor te leggen aan de algemene vergadering.

UITNODIGING

Aan de leden van de Vereniging van leraren Geschiedenis en staatsinrichting in Nederland (V.G.N.) tot het bijwonen van de Algemene Ledenvergadering op zaterdag 15 april 1978 in het Jaarbeurs Congrescentrum te Utrecht.

Het nummer van "Kleio", dat met deze uitnodiging begint, is wederom voor een groot gedeelte gevuld met de stukken die nodig zijn ter voorbereiding van de jaarvergadering.

De V.G.N. pretendeert alle geschiedenisonderwijsgegenden te omvatten. Ontwikkelingen in het onderwijs (b.v. leerplanontwikkeling) plegen zich op verschillende niveaus vaak zeer verschillend voor te doen. Men moet wel bedacht zijn op de consequenties, die ontwikkelingen in de ene tak van onderwijs voor die in een ander kunnen hebben. Men denke hierbij o.a. aan de vakkenintegratie die, al of niet onder de naam wereldoriëntatie, bij sommige schoolvormen is doorgevoerd.

De splitsing van geschiedenis en staatsinrichting in de nieuwe wet basisonderwijs vormt een ander voorbeeld. Om e.e.a. beter te coördineren vraagt het bestuur uw bijzondere aandacht voor het voorstel tot herstructurering van de Vereniging.

Een tweede belangrijk punt van de agenda is de procedure rond de verwerking van het eindadvies van de Ceges.

In het openbare ochtendgedeelte van de jaarvergadering zal gesproken worden door Mr. M. van der Stoep, oud-minister van buitenlandse zaken, lid van de Tweede Kamer der Staten Generaal, over:

De democratisering van de buitenlandse politiek in historisch perspectief.

Het bestuur hoopt vele leden te verwelkomen!

M.I. Röder, secretaresse.

AGENDA VAN DE JAARVERGADERING VAN DE V.G.N.

op zaterdag 15 april 1978 in het "Jaarbeurs Congrescentrum" te Utrecht

Openbaar gedeelte:

10.00 uur: Aankomst en koffie

10.30 uur: Opening

Ingekomen stukken en mededelingen

Jaarrede van de voorzitter

11.00 uur: Uitreiking van de Huib de Ruyter-prijs

11.15 uur: Inleiding door Mr. M. v.d. Stoel

over: De democratisering van de buitenlandse politiek in historisch perspectief
Gelegenheid tot het stellen van vragen

12.30 uur: Aperitief en lunch

Huishoudelijk gedeelte:

(Aanvang 13.30 uur)

1. Opening
2. Notulen van de algemene ledenvergadering, gehouden op zaterdag 2 april 1977 (Kleio, 18e jaargang nr. 5, p. 295-300)
3. Ingekomen stukken en controle van de geloofsbrieven van de afgevaardigden van de afdelingen
4. Jaarverslag van beide secretarissen
5. Financiën
 - a. verslag van de kascommissie 1977
 - b. financieel jaarverslag 1977
 - c. begroting 1978
 - d. voorstel tot wijziging van de contributie 1979 (zie het financieel jaarverslag)
 - e. benoeming kascommissie 1978
6. Jaarverslagen van:
 - a. de Kleio-redactie
 - b. de Didaktiekcommissie
 - c. de M.A.V.O.-L.B.O. commissie
 - d. de commissie Pedagogische Academies (Pedak)
 - e. de Onderwijs Advies Commissie
 - f. de programcommissie 1e graads bijscholing
7. Behandelingsprocedure eindrapport CEGES (zie toelichting)
8.
 - a. Herstructurering van de VGN
 - b. Wijziging van de Statuten (zie toelichting)
9. Vaststelling plaats en tijd jaarvergadering 1979
10. Bestuurswisseling:
 - a. Aftreden van mevr. drs. E.J. Karreman en de heer J.P.M. Henkes als vice-voorzitters, van de heer drs. J. Baalbergen als vertegenwoordiger van de Didaktiekcommissie en van de heer dr. F.G.G. Govers als vertegenwoordiger van de Pedak-commissie
 - b. Voorstel tot herbenoeming van:
mevr. drs. E.J. Karreman als vice-voorzitster en de heer dr. F.G.G. Govers als vertegenwoordiger van de Pedak-commissie

- c. Voorstel tot benoeming van:
 mevr. D.H. Verhagen als vertegenwoordiger van de Didactiekcommissie,
 als vertegenwoordiger van de M.A.V.O.-L.B.O.-com-
 missie en van als vertegenwoordiger van de commissie-
 Geschiedenis en Maatschappijleer
- d. Mededelingen van het rooster van aftreden:
 1979: drs. J. Bouwsma, J.L. Frieling, M.I. Röder
 1980: drs. J. Drewes, K. van Dijk, drs. G.J. Slootweg, M.J. van Velzen
 1981: alle vandaag (her) benoemden.
- N.B. Mede in verband met de (eventuele) invoering van een nieuwe structuur stelt
 het bestuur voor het Dagelijks Bestuur terug te brengen van 6 naar 5 personen
 en het Algemeen Bestuur uit te breiden van 11 naar 12 personen; dit voorstel
 is reeds in de punten a. b. en c. verwerkt.
- 11. Rondvraag
- 12. Sluiting

Toelichting bij de punten 7 en 8 van deze agenda.

- 7. Eind 1978 zal het eindrapport van de CEGES gepubliceerd worden. Het bestuur
 stelt zich dan de volgende procedure voor:
 Reeds vóór dat tijdstip zal een commissie gevormd worden van 5 deskundigen, zo
 goed mogelijk verspreid over het vakinhoudelijk, het vakdidactisch en het toetstech-
 nisch terrein, en tevens zoveel mogelijk de verschillende schooltypen (VWO, Havo,
 Mavo) alsook de verschillende soorten (bijzonder/openbaar) onderwijs vertegen-
 woordigend.
 Zo gauw inzage in het rapport verkregen kan worden, gaat deze commissie het, met
 de voorzitter van de VGN als waarnemer daarbij, bestuderen.
 Rond 10 januari 1979 zal deze commissie advies uitbrengen aan het bestuur. Het
 bestuur zal daarover dan zo gauw mogelijk vergaderen met deze commissie en een
 standpunt bepalen. Het bestuur hoopt dat rond 24 januari 1979 dat standpunt de
 afdelingen bereikt zal hebben.
 Uiterlijk 24 februari 1979 hoopt het bestuur van elke afdeling te vernemen, hoe
 men in de afdeling over het CEGES-rapport en het bestuursstandpunt denkt. Moch-
 ten er in de afdeling grote bezwaren bestaan tegen (onderdelen van) het rapport
 en/of het bestuursstandpunt, dan hoopt het bestuur die tegelijkertijd verwoord te
 zien in een motie.
 Het bestuur zal de binnengekomen moties, eventueel voorzien van een pre-advies,
 voorleggen aan de jaarvergadering, die waarschijnlijk op 24 maart 1979 gehouden
 zal worden. Daarbij stelt het bestuur voor met betrekking tot het eindexamen uit-
 sluitend op deze wijze ingediende moties in stemming te brengen.
 Vervolgens zal de mening van de VGN worden overgebracht aan de staatssecretaris
 die, naar te verwachten is, kort daarna een definitieve beslissing zal nemen over het
 al dan niet invoeren van een verplicht C.S.E.G.S.
- 8. Het bestuur heeft dit agendapunt in tweeën gesplitst om de leden in de gelegenheid
 te stellen eerst iets in het algemeen te zeggen over de herstructurering en vervolgens
 daar gedetailleerd op in te gaan naar aanleiding van voorgestelde wijzigingen in de
 statuten.

Het bestuur heeft gemeend niet weer een uitvoerige inleiding te moeten geven over de voorgestelde herstructurering, maar daarvoor te verwijzen naar het verslag van de Verenigingsraad van 1 oktober 1977, dat U elders in dit Kleio-nummer aantreft.

Verder zij er op gewezen dat de daar voorgestelde herstructurering met slechts geringe wijzigingen reeds verwerkt is in de concept-statuten, die U als inlegvel bij dit Kleio-nummer ontvangen hebt.

Tenslotte vestigt het bestuur er de aandacht op dat het in de bedoeling ligt de nieuwe structuren en dus ook de nieuwe statuten eerst te laten ingaan tijdens de jaarvergadering van 1979. Het bestuur hoopt dan ook nog een aangepast huishoudelijk reglement aan de vergadering te kunnen aanbieden.

JAARVERSLAG 1977

Geruisloos is de Vereniging van leraren Geschiedenis en Staatsinrichting in Nederland op 22 november 1977 het twintigste jaar van haar bestaan binnengegleden. Zo lang al weer worden de vele en velerlei belangen van nu ruim 2000 collega's en ongeveer 700 aanstaande collega's door de VGN behartigd. Vooral van deze laatste groep is de groei de laatste jaren opmerkelijk te noemen. Van soms tien tot twintig personen tegelijk uit één plaats komen de aanmeldingen voor het aspirant-lidmaatschap bij de administrateur binnen. Daar zal het grote aantal studenten aan de universiteiten en de nieuwe lerarenopleidingen wel niet vreemd aan zijn. Deze aanwas verheugt het bestuur natuurlijk zeer, al heeft de penningmeester er ook wel eens zijn zorgen over, zoals hij in het financieel jaarverslag uitlegt.

Deze ontwikkeling heeft, naast andere, het bestuur voor de vraag gesteld of de structuur van de VGN niet aan herziening toe was. De VGN is niet meer het kleine besloten clubje VHMO-leraren, dat in 1958 de vereniging oprichtte. Van de leden, die les geven aan VWO en/of Havo, is het aantal al niet eens meer de helft van het totaal. Er zijn reeds vele Mavo-collega's lid. En het is te verwachten, dat zich in de toekomst ook meer collega's van het LBO en van het basisonderwijs (wanneer op de Pedagogische Academies een verdergaande differentiatie is ingevoerd) zullen aanmelden.

De VGN is ook niet meer de vereniging van de gezellige bijeenkomsten met collega's uit de eigen regio, zo drie, vier keer per jaar, waar een deskundige spreker de laatste ontwikkelingen in het wetenschappelijk onderwijs meedeelde, en waar tijdens een koffietafel, die je ook nog niet eens zelf hoefde te betalen, ervaringen konden worden uitgewisseld. Daarvoor is in 1977 de her- en bijscholing in de plaats gekomen; en hoewel het nog te vroeg is om hierover al een afgerond oordeel te vormen, moet het bestuur constateren, dat men dit in verschillende afdelingen als een bedreiging van het afdelingswerk beschouwt. Om deze en nog meer redenen heeft het bestuur herstructureringsvoorstellen uitgewerkt, die op 1 oktober 1977 door een Verenigingsraad met zodanige instemming werden beoordeeld, dat ze op de jaarvergadering van 1978 ter goedkeuring aan de leden zullen worden voorgelegd.

Kleio

Het tijdschrift *Kleio* is in 1977 het visitekaartje van de VGN gebleven. Naast de gewone nummers en de zo langzamerhand al traditionele CEGES-publikaties waren er dit jaar twee speciale nummers, te weten "Geschiedenisonderwijs op de Pedagogische Academies en in de basisschool", verzorgd door de Pedak-commissie, en "Audiovisuele media en het schoolvak geschiedenis en staatsinrichting", verzorgd door de commissie A.V.-media. Het bestuur hoopt, dat ondanks het wegvallen van subsidies *Kleio* in de komende jaren het peil van 1977 kan handhaven.

Permanente commissies

Van het vele en goede werk, dat in 1977 door de permanente commissies van de VGN is verricht, getuigen de verschillende jaarverslagen.

In 1977 werd besloten aan de zes permanente commissies een zevende toe te voegen, de commissie Geschiedenis en Maatschappijleer (C.G.M.). Deze commissie is ingesteld om in de vereniging een eigen bijdrage te ontwikkelen aan de discussie rond het leerplan voor maatschappijleer. Verder onderzoekt de commissie de grensgebieden tussen beide vakken, welke relaties en raakvlakken zij kennen en hoe het ene vak het andere zou kun-

nen aanvullen. De C.G.M. wil dit bereiken door middel van conferenties en publikaties, alsook door het opstellen voor de VGN, eventueel in samenwerking met anderen, van opdrachten aan instellingen als de Stichting Leerplan Ontwikkeling (S.L.O.). Het bestuur vindt al deze activiteiten zo belangrijk, dat het op de jaarvergadering van 1978 aan de C.G.M. een eigen vertegenwoordiger in het Algemeen Bestuur wil geven.

Ad-hoc-commissies

De commissie A.V.-media zag een jarenlang werken bekroond met het uitkomen van haar rapport; het bestuur beraadt zich nog over de daarin neergelegde adviezen.

Een nieuwe ad-hoc-commissie ging van start, de commissie C-programma geschiedenis en staatsinrichting LBO. De eerste werkzaamheden van deze commissie hebben reeds geleid tot een verzoek aan de S.L.O. een leerplan geschiedenis/aardrijkskunde voor het LBO te ontwikkelen.

De commissie, die al enige tijd bezig was statuten en huishoudelijk reglement te herzien, kreeg het plotseling erg druk, toen bleek dat de door het bestuur voorgestelde herstructurering van de VGN veel ingrijpendere wijzigingen in statuten en huishoudelijk reglement nodig maakte.

CEGES

Naar aanleiding van de motie op de extra-leden-vergadering van 11 december 1976 aangenomen en na een audiëntie aan het bestuur van de VGN verleend op 22 februari 1977 heeft staatssecretaris drs. K. de Jong besloten de opdracht aan de CEGES te verruimen met een onderzoek naar de mogelijkheid ook levensbeschouwelijke aspecten te verwerken. In juni 1977 is tijdens audiënties, verleend aan de W.E.G. en de CEGES, waarbij ook de voorzitter van de VGN aanwezig was, nader op deze materie ingegaan; intussen heeft de staatssecretaris de hiervoor vermelde verruiming ingetrokken. De CEGES zal eind 1978 haar eindrapport overleggen. Het bestuur van de VGN is reeds begonnen zich te beraden over de wijze waarop het uitkomen van dit rapport begeleid dient te worden.

C.M.L.G.S.

Vlak voordat zij in juni 1977 werd opgeheven, heeft de Commissie Modernisering Leerplan Geschiedenis en Staatsinrichting een drietal rapporten het licht doen zien over het geschiedenisonderwijs in resp. het basisonderwijs, het LBO en het Mavo-Havo-VWO. De VGN zag zich door deze ontwikkeling voor het probleem gesteld naar wie reacties op deze rapporten zouden moeten worden doorspeeld. Om toch niet helemaal van een discussie over deze rapporten af te zien is besloten door de drie meest betrokken commissies een reactie in *Kleio* te laten publiceren.

S.L.O.

De minister heeft ook de VGN betrokken bij het bemannen van de Advies Commissies Leerplan Ontwikkeling door het bestuur te vragen een voordracht in te dienen met namen van kandidaten die deel uit zouden kunnen maken van de ACLO-geschiedenis en staatsinrichting en eveneens met betrekking tot de ACLO-maatschappijleer. Het bestuur blijft de gang van zaken rond de ACLO's en de S.L.O. nauwkeurig volgen. Of dat zal leiden tot verzoeken om nog meer leerplannen te ontwikkelen dan alleen het reeds vermelde LBO-leerplan wordt nog onderzocht.

Raad van Vakgroepen

Het al jaren moeizame bestaan van de Raad van Vakgroepen is in 1977 ten einde gekomen. Hoewel de VGN altijd actief aan het werk van de Raad heeft deelgenomen en het bestuur van het belang van een dergelijke Raad nog steeds overtuigd is, moet toch gezegd worden, dat de tegenwerking en zelfs het volkomen negeren van de Raad, zowel van de kant van sommige andere vakgroepen, alsook van de kant van de betrokken officiële instanties, dermate groot was, dat het bestuur het verscheiden van de Raad niet betreurt.

Contacten met het buitenland

Op initiatief van het mede door de VGN gesteunde Centrum voor Europese Vorming in het Nederlandse Onderwijs (CEVNO) maakten een aantal bestuursleden een studiereis naar de Europese centra Brussel en Straatsburg.

Op het gebied van het uitwisselen van ervaringen met schoolboeken zijn een tweetal activiteiten te melden: samen met prof. D.J. Roorda bezocht de voorzitter van de VGN een Engels-Nederlandse conferentie, en later in het jaar reisde de voorzitter naar Boekarest, waar hij een grote internationale conferentie de Nederlandse situatie uiteenzette. Beide conferenties gaven aanleiding te verwachten, dat een dergelijke uitwisseling in de toekomst kan worden voortgezet.

Verdere contacten

Met het NHG zijn de reeds in 1976 aangegane contacten voortgezet. Veel concreets heeft dat nog niet opgeleverd. Het bestuur heeft in 1977 een notitie met wensen (gedacht wordt bijvoorbeeld aan het zo vertalen van bronnen, dat ze ook bij het onderwijs te gebruiken zijn) aan het NHG voorgelegd.

De commissie "1579" heeft grootse plannen de herdenking van 400 jaar Unie van Utrecht ook in het onderwijs niet ongemerkt voorbij te laten gaan.

Een aantal collega's heeft namens de VGN deel uitgemaakt van de jury van Keesing's scriptieprijsvraag, en zij constateerden, dat de belangstelling hiervoor groeiende is.

Dat de Erasmus-prijs dit jaar bij de historicus prof. Kaegi terecht kwam, hebben een aantal VGN-leden gewaardeerd door de plechtige uitreiking daarvan met hun aanwezigheid luister bij te zetten.

Tenslotte

Nu we het toch over prijzen hebben, onze eigen Huib de Ruyter-prijs kwam dit jaar terecht bij de Onderbouw-commissie voor het door haar in 1976 uitgegeven Onderbouw-rapport; ook al heeft dit rapport kritiek uitgelokt, door velen wordt het toch gezien als een logische en goede aanvulling op het Brugklasrapport en de vraag rijst dan ook, wanneer de leemte, die nu nog gebleven is, de bovenbouw, zal worden opgevuld.

Maar voordat daaraan gedacht en gewerkt kan worden, zullen eerst de vele plannen en activiteiten, waarmee de VGN nú bezig is, uitgevoerd moeten zijn. En wie dit jaarverslag of de dit jaar herziene versie van de brochure "Wat is en doet de VGN" goed leest, zal begrijpen, dat dat een grote brok tijd en inspanning van vele leden, commissie- en bestuursleden vergt.

Vandaar dat nog niemand is toegekomen aan iets wat voor een vereniging van geschiedenisleraren toch eigenlijk vanzelfsprekend zou moeten zijn, namelijk een studie van de geschiedenis van de VGN zelf. En dat terwijl er genoeg materiaal voorhanden is. En nog gemakkelijk bereikbaar ook, want een groot deel van het archief van de VGN is gedeponneerd bij het Centraal Register van Particuliere Archieven, voorlopig nog gevestigd in het Rijks-

archief te Utrecht. Alleen is het daar aanwezige materiaal helaas niet compleet. Stukken van voor 1962 ontbreken geheel. Toch weet het bestuur, dat er VGN-leden zijn, die heel smakelijk kunnen vertellen, hoe een klein besloten clubje VHMO-leraren in 1958 de VGN oprichtte. Zou dat verhaal niet nog eens verteld kunnen worden?

M.I. Röder, 1e secr.

J. Drewes, 2e secr.

Het ontwerp nieuwe statuten ligt met ingang van maandag 3 april 1978 ter inzage bij mevrouw E.J. Karreman, van Limburg Stirumstraat 13, Utrecht, tel. 030 - 514052.

De Nederlandse Spoorwegen verschaffen reductiebonnen voor hen, die de algemene vergadering willen bijwonen. Tegen inlevering van zo'n bon wordt door het station van vertrek een reductie van 20% gegeven op de prijs van een dagretour. De afdelingssecretariaten krijgen twee bonnen voor de officiële afgevaardigden toegestuurd. Leden kunnen schriftelijk een reductiebon aanvragen bij J.L. Frieling, Pr. Beatrixlaan 31, 2341 TW. Oegstgeest.

**BALANS PER 31 DECEMBER 1977 MET VERGELIJKENDE CIJFERS PER
31 DECEMBER 1976**

	31-12-'77	31-12-'76		31-12-'77	31-12-'76
Liquide middelen	44.809,07	53.332,53	Crediteuren	25.280,79	45.063,96
Debiteuren	2.618,16	7.717,-	Vermogen	22.746,44	16.285,57
Inventaris	600,-	300,-			
	<u>48.027,23</u>	<u>61.349,53</u>		<u>48.027,23</u>	<u>61.349,53</u>

STAAT VAN BATEN EN LASTEN 1977 MET BEGROTINGS CIJFERS 1978

Baten	Begroot 1977	Werkelijk 1977	Begroot 1978
Contributies	115.000,-	120.409,-	154.000,-
Abonnementen	14.000,-	13.090,-	13.000,-
Advertenties	6.000,-	5.887,25	6.000,-
Verkoop Kleio	1.500,-	3.947,50	1.500,-
Verkoop Brugklasrapport	600,-	696,-	600,-
Verkoop Onderbouwrapport	5.000,-	3.112,50	1.300,-
Ontvangsten vorige jaren	500,-	652,50	500,-
Comm. Postacad. Vorming	-,-	4.291,46	-,-
Intrest	2.500,-	3.211,56	3.000,-
	<u>145.100,-</u>	<u>155.297,77</u>	<u>179.900,-</u>
Lasten			
Kleio	72.000,-	83.562,65	112.000,-
Bestuur	23.000,-	21.699,44	23.000,-
Administratiekosten	19.000,-	16.976,73	19.000,-
Afdelingen	2.000,-	721,90	1.500,-
Verenigingsraad	1.250,-	1.302,85	1.500,-
Alg. Ledenvergadering	3.000,-	2.782,54	3.000,-
Redactie Kleio	1.750,-	2.085,38	2.000,-
Commissie Didaktiek	3.000,-	1.606,08	2.000,-
Commissie MAVO/LBO	2.000,-	3.313,18	3.000,-
Commissie Pedak	3.000,-	2.899,95	2.500,-
Commissie O.A.C.	2.000,-	1.584,01	2.000,-
Commissie Ad hoc	1.500,-	1.273,50	1.500,-
Commissie Maatschappijleer	2.500,-	533,50	1.500,-
Commissie Onderwijs N.H.G.	1.500,-	127,20	1.000,-
Commissie Audio Visuele middelen	-,-	2.277,77	-,-
Contacten Buitenland	1.800,-	1.556,85	1.750,-
"Huib de Ruyter"-prijs	750,-	750,-	750,-
Opbrengst Brugkl. rapp. Ped. C.	450,-	522,-	450,-
Opbrengst Onderb. rapp. Ped. C.	3.750,-	2.334,25	975,-
Raad van Vakgroepen	500,-	550,-	-,-
Contributies aan organisaties	200,-	212,50	250,-
Afschrijving inventaris	150,-	164,62	225,-
Batig saldo		6.460,87	
	<u>145.100,-</u>	<u>155.297,77</u>	<u>179.900,-</u>

TOELICHTING BIJ DE CIJFERS VAN HET FINANCIËEL JAARVERSLAG 1977.

Inkomsten en uitgaven waren in 1977 niet alleen hoger dan in 1976, zij overschreden ook de begroting voor 1977 aanzienlijk.

De stijging van de inkomsten heeft twee oorzaken. In de eerste plaats waren er onverwachte meevallers. De ver boven de verwachting uitgaande verkoop van losse Kleio-nummers was voornamelijk te danken aan de verheugende belangstelling voor het in april verschenen speciale nummer van de Pedakcommissie, waarvan er ongeveer 270 werden verkocht. Ook naar het MAVO-nummer, dat op de literatuurlijst van de applicatiecursus 3e graads docenten voorkomt, was veel vraag. Beide nummers zijn thans nagenoeg uitverkocht; uit de begroting blijkt dat voor 1978 niet op vergelijkbare verkoopcijfers wordt gerekend. De commissie Post-Academiale vorming beëindigde in 1977 definitief zijn werkzaamheden. Het batig saldo, waarmee de penningmeester van deze commissie zijn laatste boekjaar afsloot, betekende voor zijn collega van het bestuur een profijtelijk einde van een plezierige samenwerking. Dat een dergelijke post aan de batenkant van de begroting voor 1978 niet voorkomt, spreekt vanzelf.

Een tweede oorzaak van stijgende inkomsten is de groei van het aantal leden, dat van 2500 tot 2750, dus met 10% toenam. Dit grotere aantal leden betaalde een hogere contributie dan in 1976.

De andere inkomensposten bleven wat bij de verwachtingen ten achter. Op toename in 1978 kan niet worden gerekend. De hogere interest in het jaar 1977 is mede te danken aan het alerte beleid van de heer Houweling.

De uitgaven stegen in 1977 eveneens boven de begroting uit, maar minder steil dan de inkomsten. De genoemde onverwachte baten leverden dan ook een batig saldo op, dat — het blijkt uit de balans — aan het vermogen werd toegevoegd. Het in 1976 ingeteerde bedrag werd aldus gecompenseerd.

De kosten, verbonden aan het uitgeven van een blad van de allure en omvang van Kleio zijn hoog, het werd in een vorig jaarverslag reeds vermeld. Het in de afrekening vermelde bedrag is veel hoger dan begroot, maar dekte de werkelijke kosten niet. Het forse C.E.G.E.S.-nummer werd grotendeels door deze commissie betaald; de verwachting is dat ook in 1978 de C.E.G.E.S. uitvoerig middels Kleio zal publiceren. Voor de jaren daarna echter kan hierop, gezien de opdracht van deze commissie, niet meer worden gerekend. Met dankbaarheid vermeldt de penningmeester hier de in het afgelopen jaar ontvangen subsidie voor publikaties van algemeen onderwijskundig belang van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen. Zoals bekend, zal deze subsidie in 1978 niet worden voortgezet.

Het hoge bedrag op de begroting voor Kleio — het komt neer op f. 40,— per lid — is nochtans geen basis voor een ongewijzigd beleid ten aanzien van het verenigingsblad. Voor omvangrijke speciale nummers zal in het komende jaar geen financiële ruimte zijn. Een jaargang van tien à twaalf nummers van bescheiden omvang — maximaal 50 bladzijden — lijkt thans haalbaar.

Met verademing constateert de penningmeester, dat een zeker aanhoudend prijsbewustzijn een slagvaardig beleid niet hindert: de bestuurskosten bleven beneden het geraamde bedrag. Voor 1978 begrootte een hoopvolle penningmeester eenzelfde bedrag als voor 1977. Het bestuur spreekt hier gaarne zijn dank voor uit voor de onmisbare steun, die het telkens van mevrouw Louise ondervindt.

Hoeveel het financiële beheer te danken heeft aan de trouw en het inzicht van de administrateur, de heer Houweling, weten slechts weinigen. Een van hen getuigt er hier gaarne van. Dat de kosten van de administratie onder de begroting bleven, is mede te danken aan zijn efficiënt beleid. Ook voor de heer Geldof, die de vaak ingewikkelde ledenadministratie nauwkeurig verzorgt, past een woord van waardering voor de wijze, waarop hij vrijwel dagelijks voor de vereniging klaarstaat.

De leden kunnen de administratie veel moeite — en kosten! — besparen, indien zij betalingen en adreswijzigingen tijdig en duidelijk verzenden. De penningmeester moge op deze plaats hierop aandringen!

De aanpassing van de beloningen van de medewerkers aan het gestegen prijspeil was — gezien hun verdiensten voor de vereniging — bescheiden.

Op herhaald aandringen vanuit verschillende afdelingen werd de betreffende post indertijd verdubbeld. Achteraf blijkt, ten overvloede: de declaraties waren weinig hoger dan in 1976. In afwachting van komende reorganisatieplannen is een wat bescheidener begrotingspost opgesteld.

Samenhang tussen activiteiten en bestedingen van commissies is niet aanwijsbaar; het maakt het opstellen van een begroting moeilijk. Het blijkt uit de vergelijking van de begrotingsposten met de werkelijke uitgaven: sommige commissies zaten al te ruim, andere al te krap in hun financiële jasje. De commissie Audio-visuele middelen, tijdens anderhalf jaar zwijgen zelfs van de begroting afgevoerd, kwam uit geldnood weer binnen de gezichtskring van de penningmeester. De commissies besteedden samen weinig meer dan de som van de voor hen begrote bedragen.

De Huib de Ruyterprijs 1977 zal de penningmeester zuinig blijven beheren.

Aan de Landelijke Pedagogische Centra werd volgens afspraak drie-kwart van de opbrengst van Brugklasrapport en Onderbouwrapport betaald. Zij betaalden indertijd ook drie-kwart van de kosten.

Over de staat van baten en lasten heen, blikst de penningmeester niet in een zorgeloze toekomst. In deze staat namelijk staan noch de baten uit subsidies verkregen, noch de lasten door deze subsidies gedekt. Hiermee wel rekening houdend, constateert de penningmeester, dat in 1977, 68% van de baten uit contributie-inkomsten werd verkregen. Nu de subsidie wegvalt zal dit percentage in 1978 oplopen tot 86%, een stijging van 18%. Dat wil zeggen dat de leden de uitgaven van de vereniging goeddeels zullen betalen. Het bedrag, uit de laatste contributieverhoging verkregen, zal er geheel mee gemoeid zijn.

De in 1978 te maken kosten werden scherp berekend; veel speling zit er in de begroting niet — men vergelijk de cijfers met die van 1977. Met autonome kostenstijgingen — en zij zullen ook in 1978 niet uitblijven — is nauwelijks rekening gehouden.

In de komende jaren zal een begroting, waarin de uitgaven hoger zijn dan de contributie-inkomsten, riskant zijn. Het aanhouden van de niet uit contributies verkregen baten — zo'n 10% — als marge, is, in een economisch onzekere tijd, verantwoord financieel beleid.

De laatste algemene ledenvergadering stond toe, dat vanaf 1 januari 1979 de contributies zonder nadere goedkeuring aan de algemene prijsstijging zouden worden aangepast. Maar die aanpassing geschiedt achteraf, en dat is bij het huidige inflatietempo eigenlijk te laat. Daarom vreest de penningmeester thans, dat deze bijstelling dan niet voldoende zal zijn. Het bestuur stelt derhalve voor om een hogere bijdrage van de leden te vragen. Daar aan koppelt het het voorstel om de contributielasten anders over de leden te verdelen, en wel zo, dat de verhoging, in procenten uitgedrukt, voor de minst betalende leden groter is dan voor de meest betalende.

De genoemde groei van het aantal leden is minder gestaag dan de afgeronde cijfers suggereren; hij is het netto resultaat van vele aanmeldingen en opzeggingen. Vooral onder de aspirantleden is het verloop aanzienlijk, een groot aantal van hen blijft korter dan vier jaar lid. Thans zijn er iets meer dan 700 aspirantleden. De lage contributie, die aldus ruim 25% van de leden betaalt, is financieel niet onbedenkkelijk. De contributieverhoging voor 1977 bleef deze leden bespaard. Het bestuur kwam op dit beleid terug: de verhoging voor 1978 gold ook voor deze leden. Toch is het bedrag dat zij nu betalen — f. 36,— — niet genoeg om de kosten van een jaargang Kleio te dekken — het blijkt uit wat hiervoor ten aanzien van Kleio werd geschreven. Dit ingebouwde tekort is thans niet langer verdedigbaar. Bovendien kan redelijkerwijs ook van aspirantleden een bijdrage in de algemene kosten van de vereniging worden gevraagd.

Ondanks de financiële toestand, waarin de V.G.N. nu verkeert, en ondanks de weinig rooskleurige financiële toekomst, wil het bestuur het niveau van zijn beleid en van het verenigingsblad graag handhaven. Het vraagt derhalve de leden om de hieronder genoemde contributiebedragen met ingang van 1 januari 1979 te aanvaarden. De reeds toegestane compensatie voor gestegen prijzen is in deze bedragen begrepen. Het bestuur hoopt binnen de afzienbare toekomst geen contributieverhogingen meer te hoeven vragen, die boven deze compensatie uitgaan.

Gewone leden:

a. docenten H.A.V.O., V.W.O. en H.B.O.	f. 90,—
b. docenten M.A.V.O.	f. 60,—
Buitengewone leden	f. 55,—
Aspirantleden	f. 50,—
Echtparen	f. 90,—

J.L. Frieling,
penningmeester.

COMMISSIE-VERSLAGEN

VERSLAG VAN DE KLEIO-REDAKTIE 1977.

Werkzaamheden:

Kleio is het tijdschrift van de Vereniging van Leraren Geschiedenis en Staatsinrichting in Nederland. Zij dient dan ook de leden van deze vereniging op de hoogte te houden van wat er in deze vereniging gaande is. Ongeveer 10% van de inhoud van de 18e jaargang was gewijd aan mededelingen over allerlei activiteiten die het vak betroffen.

Daarnaast dient de redaktie er voor zorg te dragen dat de leden op een zo breed mogelijk terrein worden voorzien van materiaal dat hen bij hun dagelijkse arbeid tot nut kan zijn. Zo streeft zij naar een evenwichtige verdeling tussen vakwetenschappelijke en vakdidactische informatie.

Op didactisch gebied publiceerden twee commissies uit de V.G.N. in Kleio: één nummer over de audiovisuele media en het schoolvak geschiedenis en staatsinrichting, en één nummer over geschiedenisonderwijs op de pedagogische academies en in het basisonderwijs. Goede contacten met diverse universiteiten leidden tot een nummer gewijd aan de Oost-europese geschiedenis en aan het moderne imperialisme.

Een verheugend verschijnsel was ook de goede samenwerking met de didactiekcommissie wat betreft het verzorgen van recensies. In totaal besloegen de boekbesprekingen 10% van het aantal pagina's.

Uiteraard kon een ieder ook weer de Ceges volgen in haar activiteiten: de volledige experimentele centraal schriftelijke eindexamens 1977 werden in Kleio gepubliceerd.

Samenstelling:

Helaas heeft de heer C.P.W.F. Herzberg de redaktie verlaten i.v.m. zijn drukke werkzaamheden als conector. De zorg voor de advertentieacquisitie is daardoor weer toegevalen aan P. van Hees, die overigens met ingang van september het secretariaat heeft overgedragen aan F.R. Kat. Als nieuwe leden mocht de redaktie verwelkomen mevrouw J. Rijken en de heren J. Harderwijk en F. van Baardwijk. Zij zullen zich respectievelijk inzetten voor didactische publicaties in Kleio-artikelen bestemd voor het MAVO en contacten met de universiteit van Amsterdam.

Nieuwe Jaargang:

De komende jaargang hoopt de redaktie opnieuw evenwichtig te vullen met didactische en wetenschappelijke artikelen naast de gebruikelijke mededelingen.

Zij streeft er ook naar enige rubricering aan te brengen in de boekbesprekingen en meer dan vroeger het geval was bestuursnieuws te verstrekken.

Het nummer gewijd aan de 18e eeuw, aangekondigd in het verslag over 1976 zal in de komende jaargang gepubliceerd worden.

Een zorgenkind is nog steeds de herleving van Kleio Didactica: hopelijk zal het overleg binnen de vereniging om te komen tot de uitgave van didactische nummers worden voortgezet.

Een groot probleem vormen tenslotte de financiën; nu de subsidies van O. en W. zijn weggevalen is het zaak de beperkte ruimte ($\pm$ 600 pagina's) zo goed mogelijk te benutten.

Ondanks dit laatste toch een: Crescat et Floreat in 1978.

De Kleio redaktie.

JAARVERSLAG VAN DE DIDACTIEKKOMMISSIE (1977)

Motto: "door Letterkonst, soo hoog verheeven,
Is ons veel nut en heyl gegeven,
Dat ons de Weg ten heemel toond:
Maar, om het Schuim van 't Goud te scheiden
Is 't misbruick deeser kunst te mijde
Op dat de Wijsheid ons bekroond."

uit: Het menselijk bedrijf 100 verbeeldingen van ambachten J. en C.
Luiken, A'dam, 1694. "de schoolmeester"

Samenstelling:

De commissie heeft dit jaar uitbreiding gekregen van Bert Molenkamp (HAVO/VWO) en Viktor Schipper (NLO); met het oog op de groeiende activiteiten een welkome aanvulling.

Aktiviteiten:

a. organisatie:

Voor het eerst heeft de didactiekcommissie een *conferentie georganiseerd met een* duidelijk vervolg op die van het vorig jaar. Na het meer theoretische onderwerp "Stofkeuze" hebben we dit jaar geprobeerd een praktisch vervolg te geven onder de titel "Van leerstof tot les(sen)". Uniek was de conferentie ook door de informatiemap die aan de deelnemers verstrekt werd. Het is een echte "doe-conferentie" geworden en dit samen bezig zijn heeft in vele groepen bijzonder leuke resultaten opgeleverd. Het enthousiasme van de deelnemers was groot over de werkwijze, en over de verzorgde bundel lesmateriaal. Opvallend was ook dat veel meer jonge collega's aan deze conferentie deelgenomen hebben. Misschien een gevolg van de aard van de conferentie?

Het is te hopen dat de aangekondigde bezuinigingen het organiseren van deze conferenties niet onmogelijk zullen maken. Een hogere bijdrage van de deelnemers achten wij zeer redelijk.

De gewijzigde opzet van het *seminarium* is als succesvol ervaren. Uit de grote inzet én het enthousiasme deelnemen aan het toch zware driedaagse programma blijkt ook dat bij leraren met nog weinig ervaring een behoefte leeft aan een "warming-up" zo vlak voor de nieuwe cursus begint.

Echter ook bij de organisatie van het seminarium dreigen problemen, al liggen die voor een deel in een ander vlak dan bij de conferentie. De vakantiespreiding in het onderwijs kan nadelig werken op de aanmelding van het aantal deelnemers. Nu de laatste week voor de cursus begint niet meer voor ieder gelijk valt, zal het moeilijk zijn een periode te vinden voor het seminarium die voor ieder gunstig is.

b. publiciteit

1. Van de geleverde *recensies* verdient het zeer uitgebreide werk over de staatsinrichtingsboekjes o.i. speciale aandacht. Door gerichte aandacht aan dit stiefkind te geven hopen we een bezinning onder de collega's te stimuleren.

2. Het door de didactiekcommissie gewenste blad "KleioDidactica" begint duidelijker vorm te krijgen. Over de taakstelling en vormgeving is nog overleg gaande met het A.B. en de Kleio-redactie.

Via dit Kleio Didactica hopen wij veel didactisch materiaal onder de aandacht van veel collega's te brengen. Bij de opzet is gesteld dat de theorie vergezeld moet gaan van praktische voorbeelden.

3. Het *CEGES-werk* is ook dit jaar aandachtig gevolgd. Er zal naast een kritische nota over het werk van Ceges in het algemeen ook een rapport verschijnen over de opgaven van de laatste twee jaar.

4. Van de door de *CMLGS* uitgebrachte brochures over het geschiedenisonderwijs heeft de commissie zich beziggehouden met het MAVO/HAVO/VWO werkje. Een kort commentaar hierop zal in combinatie met de door anderen geleverde verslagen over LBO en Basisonderwijs binnenkort in Kleio gepubliceerd worden.

c. d o k u m e n t a t i e

Om tot de oprichting van *Historisch Didactische Dokumentatie Centra* te komen die regionaal een voldoende spreiding krijgen is een nota naar het ministerie verzonden.

d. L. B. O.

De signaleerde problemen van het geschiedenisonderwijs in scholen voor Lager Beroepsonderwijs zette de commissie aan de studie over mogelijkheden en wenselijkheden van integratie met andere vakken. Aanvang 1978 hoopt de commissie aan het A.B. een voorlopig verslag te kunnen doen toekomen. De didactiekcommissie heeft meegewerkt aan het tot standkomen van een ad-hoc-commissie die zich speciaal met het leerplan en het C-nivo op deze scholen bezig houdt en zal door een eigen vertegenwoordiging in deze commissie meedenken over de problematiek.

Wat nu verder

- Onze activiteiten staan nog steeds, ondanks de groeiende problemen, in het kader van voorbereidingen van conferenties en het seminarium.
Wij hopen tot een duidelijker en vroegtijdige publicatie te komen.
- De commissie zal met grote aandacht de experimenten van CEGES op de voet volgen: oplettendheid en alert reageren is vereist.
- Meer aandacht zal gegeven worden aan het geschiedenisonderwijs op de scholen voor het lager beroepsonderwijs.
- De commissie verwacht dat er de eventuele herstructurering van de VGN een positieve invloed zal hebben op het functioneren van de vereniging.

Namens de didactiekcommissie
Doky Verhagen (secretaresse).

JAARVERSLAG M.A.V.O. - L.B.O. COMMISSIE 1977

Samenstelling:

In de loop van het jaar zijn twee nieuwe leden tot de commissie toegetreden die ieder vanuit hun eigen onderwijspraktijk hun inbreng hebben in de activiteiten van de groep.

Deze leden zijn:

Dhr. G.J. v.d. Tweel, die m.b.t. de individualisering binnen het onderwijs praktijkervaring opdoet aan de I.V.O.-M.A.V.O. in Arnhem.

Daarnaast zijn, in de persoon van Dhr. G.C.J. v.d. Ven, werkzaam aan een scholengemeenschap M.A.V.O.-L.B.O. te Lieshout, onze contacten met het L.B.O. uitgebreid.

Werkzaamheden:

L.B.O. enquête

Nadat in 1976 de naam van de commissie werd omgevormd tot M.A.V.O. - L.B.O. commissie, hebben wij gemeend daaraan ook binnen de werkzaamheden van de commissie gestalte te moeten geven. Dit leidde tot een poging tot nadere kennismaking met het L.B.O. Daartoe werd een enquête opgesteld, welke als doel had de positie van het vak geschiedenis en die van de geschiedenisleraar op het L.B.O. te inventariseren. Aan een honderdtal scholen, zo mogelijk alle in het L.B.O. voorkomende schoolsoorten, typen en combinaties vertegenwoordigden, verspreid over het hele land, werd een schrijven gericht, waarin naast het verzoek aan de enquête deel te nemen, tevens in het kort een toelichting werd gegeven op 't bestaan, doel en functioneren van de V.G.N. De enquête wordt op 't moment verwerkt en de resultaten zullen in een speciaal aan het M.A.V.O. en het L.B.O. gewijd Kleionummer in 1978 worden gepubliceerd.

Brochure C.M.L.

Op verzoek van het A.B. van de vereniging heeft de commissie de C.M.L.G.S. - publicatie: "Geschiedenis in het lager beroepsonderwijs" bestudeerd en van commentaar voorzien. Dit commentaar, gepubliceerd in Kleio, kan mogelijk uitgangspunt zijn voor een discussie in het veld aangaande het geschiedenisonderwijs op het L.B.O.

C.-programma

Op instigatie van het A.B. werden gezamenlijk initiatieven ontwikkeld door de didactiek- en M.A.V.O.-L.B.O.-commissie teneinde een ad-hoc-commissie C.-programma L.B.O. aan het werk te zetten. Beide commissies zijn dan ook hierin vertegenwoordigd door 1 resp. 2 leden.

De commissie stelt zich voorlopig ten doel de problematiek te inventariseren en mogelijke oplossingen aan te dragen.

Vanuit de M.A.V.O. - L.B.O. commissies zullen de ontwikkelingen met belangstelling worden gevolgd.

Overige werkzaamheden:

Hoewel gedurende het afgelopen jaar het accent vooral heeft gelegen op de ontwikkeling van de L.B.O.-component binnen de vereniging is de commissie daarnaast toch actief geweest m.b.t. het geschiedenisonderwijs op het M.A.V.O. Gedacht kan hierbij worden aan de contacten met het M.A.V.O.-verband m.b.t. de eindexamens, het integraal 4-jarig worden van de M.A.V.O. en het M.A.V.O.-project via de onderwijscommissie van de R.V.V. en het M.A.V.O.-Verband. Verder wordt het M.A.V.O.-project van nabij en intensief gevolgd vooral waar het gaat over ontwikkelingen t.a.v. het geschiedenisonderwijs binnen dit project.

Perspektieven

In het komende jaar zal zeker nog veel tijd nodig zijn voor de afwikkeling van de lopende zaken. Daarnaast zal een voorname zorg zijn het doen publiceren van een M.A.V.O.-L.B.O. Kleionummer waarin naast publicatie van de resultaten van de door ons gehouden enquête zeker aandacht besteed zal worden aan het geschiedenisonderwijs binnen het M.A.V.O.-project en de problematiek rond het C.-niveau geschiedenis op 't L.B.O. Uitgaande van de conclusies van de L.B.O.-enquête zullen mogelijkerwijs activiteiten moeten worden ontwikkeld ter bevordering van het geschiedenisonderwijs in het Lager Beroeps Onderwijs.

Chr. B. Berenschot, secretaris.

JAARVERSLAG 1977 VAN DE COMMISSIE PEDAGOGISCHE AKADEMIES

Het PEDAK-nummer van "Kleio"

In 1977 werd definitief vorm gegeven aan een in het vorige jaarverslag aangekondigd plan voor een speciaal nummer van "Kleio" gewijd aan het geschiedenisonderwijs in de lagere school en in de onderwijzersopleiding. De meeste energie van de commissieleden werd in de eerste periode van het jaar geïnvesteerd in het tot standkomen van dit nummer. De inhoud was vrijwel geheel verzorgd door de commissieleden.

Conferentie "Geschiedenis en Wereldoriëntatie"

Op 17 en 18 maart 1977 organiseerde de werkgroep geschiedenis van de landelijke pedagogische centra een conferentie, getiteld "Geschiedenis en Wereldoriëntatie". Van het begin af aan hebben leden van de PEDAK-commissie deelgenomen aan de voorbereidende besprekingen. Ook tijdens de conferentie waren PEDAK-commissieleden actief betrokken bij onder meer gespreksleiding en notulering.

Wijziging in de commissiesamenstelling

Na het verschijnen van het PEDAK-nummer van "Kleio" trad B. Schlaman af als lid van de commissie vanwege drukke werkzaamheden. J. Engbers en C. van der Kooij werden bereid gevonden toe te treden tot de commissie. Vanaf juni 1977 werd in de nieuwe samenstelling gewerkt.

Tevens vond er een herverdeling van de taken binnen de commissie plaats. F. Govers bleef voorzitter en afgevaardigde van de PEDAK-commissie en in het algemeen bestuur, C. van der Kooij nam het secretariaat over van P. Brouwer.

Onze activiteiten sinds juni 1977

De commissie in vernieuwde samenstelling stelde zich van het begin af aan voor haar didactische deskundigheid ten dienste te stellen van de vereniging. Omdat er qua werkterrein een aantal onduidelijke grensgebieden zijn tussen dat van onze commissie en van de Didactiekcommissie hopen we in de loop van 1978 onze contacten met deze commissie uit te breiden. Als uitgangspunt voor het werk van onze commissie blijft van toepassing: het kritisch volgen van nieuwe ontwikkelingen op het terrein van het geschiedenisonderwijs in de lagere school en in de opleiding voor onderwijzers.

Op 25 september 1977 adviseerde de PEDAK-commissie aan het algemeen bestuur in een nota "Het geschiedenis- en staatsinrichtingsonderwijs in de nieuwe wet op het basisonderwijs" over de loskoppeling van geschiedenis en staatsinrichting in dit wetsvoorstel en over de verantwoording van deze loskoppeling in de memorie van toelichting.

De loskoppeling van geschiedenis en staatsinrichting, zoals voorkomend in de wet op het basisonderwijs, 1977 kan beschouwd worden als een logische afronding van een ontwikkeling in het geschiedenisonderwijs in de lagere school, waarin het politiek-militaire element steeds meer op de achtergrond komt. Wanneer deze loskoppeling echter zou gaan betekenen dat nu helemaal niet meer over bestuur (en rechtspraak) gesproken wordt in de geschiedenisles, dan zou dit een stap terug zijn, die zeker betreurd zal gaan worden. Bevreemdend is echter de tekst van de toelichting:

"Staatsinrichting is als facet van de kennis van maatschappelijke verhoudingen en niet bij geschiedenis genoemd. *Geschiedenis ziet immers op situaties in het verleden, terwijl staatsinrichting op het heden betrekking heeft*".

De opsteller van dit zinnetje miskent volledig de functie van het geschiedenisonderwijs in de lagere school, waarin heden en toekomst van groter belang zijn dan *het* verleden. Omgekeerd spreekt uit de typering van de staatsinrichting een duidelijke miskenning van de ontstaansgeschiedenis van onze staatsinstellingen. Weliswaar wordt door de volgende zin in de toelichting iets van de "hardheid" van de bovengeciteerde stelling weggenomen: "Dit betekent uiteraard niet dat de verbindingslijnen tussen verleden en heden geen aandacht behoren te krijgen".

Wanneer het inzicht dat spreekt uit het laatste citaat, voldoende aanwezig was geweest bij de auteur, dan was de voorafgaande zin nooit geschreven. Nu staat deze zin er zwart op wit met alle gevaren van — vooral te onpas — gebruik. Wij stellen dan ook voor om waar mogelijk te ijveren voor verwijdering van bovengenoemd vreemd zinnetje uit de toelichting.

Een reactie op de publikatie "Het Eerste Geschiedenisonderwijs" van de Commissie Modernisering Leerplan Geschiedenis en Staatsinrichting werd opgesteld en aangeboden aan het algemeen bestuur, de redactie van "Kleio" en de redactie van "De Pedagogische Academie".

Onvrede over het feit, dat in "Kleio" eigenlijk alleen maar boeken besproken worden en geen andere hulpmiddelen en onvrede over de wijze van bespreken van boeken in "Kleio" leidde tot een discussiestuk "Voorstel inzake recensies van onderwijsleer- en hulpmiddelen voor geschiedenis en staatsinrichting in "Kleio" (15-11-1977). Dit voorstel werd aangeboden aan de "Kleio"-redactie en aan de leden van het algemeen bestuur.

Naar aanleiding van het verschijnen van twee nieuwe geschiedenismethoden voor de basisschool ("Sleutel tot het heden" en "Mensen maken geschiedenis") werd besloten om de draad van de consumentenrapporten weer op te vatten. Trouwens ook andere "uitgaven" betreffende het geschiedenisonderwijs zullen onderwerp van bespreking blijven in de commissie en van deze besprekingen zal via "Kleio" verslag gedaan worden. Zo wordt momenteel studie gemaakt van C.P.S.-uitgave "Geleide wereldverkenning in scholen voor het buitengewoon onderwijs" van G.A. de Boer en is er een plan in voorbereiding om documentatiesysteem (kaartebakken) voor documentatiecentra voor wat betreft de historische inhoud kritisch door te lichten.

Contacten buiten de vereniging

Een nota "Inrichtingskosten geschiedenisvaklokaal voor Pedagogische Academies" werd opgesteld (zomer 1977).

Om dubbel werk te voorkomen werden twee werkbijeenkomsten gehouden met de werkgroep geschiedenis van de landelijke pedagogische centra, resp. in augustus en in november. In deze besprekingen werden werkterreinen afgebakend en werd besloten gezamenlijk te komen tot de opzet van een informatiepakket voor geschiedenisdocenten, die voor het eerst verbonden zijn aan Pedagogische Academies. In de toekomst zullen deze gezamenlijke bijeenkomsten — al naar gelang de vorderingen van de werkzaamheden — voortgezet worden.

Al met al heeft de commissie momenteel heel wat werk onder handen. Alleen dank zij een grondige voorbereiding thuis, zowel in de zin van het opstellen van discussiestukken als in de zin van bestudering van die stukken, is het mogelijk deze werkzaamheden af te werken door middel van één vergadering per maand.

C. van der Kooij
secretaris.

JAARVERSLAG 1977 VAN DE ONDERWIJS-ADVIES-COMMISSIE.

De samenstelling van de Onderwijs-Advies-Commissie is in het jaar 1977 niet veranderd. De voorzitter kon door ziekte het tweede deel van het jaar vrijwel niet aan de werkzaamheden deel nemen. J.W. Jansen deelde mee, wegens drukke schoolwerkzaamheden spoedig het lidmaatschap te moeten neerleggen.

De leden kwamen vier keer in vergadering bijeen en maakten één excursie.

De Contourennota-2 is uitvoerig in de commissie besproken, wat geleid heeft tot een concept-commentaar aan het bestuur. Omdat de nota weinig nieuws bood en in feite niet reageerde op de punten die het bestuur van de V.G.N. op de eerste nota had ingebracht, is de reactie beknopt gehouden. De verwijzing door de bewindslieden naar de experimenten voor invulling van de structuren was aanleiding voor de O.A.C. tot een bezoek aan de Open Schoolgemeenschap Bijlmer. Verslag hiervan werd aan het bestuur uitgebracht.

Het ongedeeld voorbereidend wetenschappelijk onderwijs is in de commissie aan de orde geweest, de ontwikkelingen worden kritisch gevolgd, maar de commissie zag (nog) geen aanleiding tot een advies aan het bestuur.

Het eindrapport van de commissie-Scheen (waarin het O.A.C.-lid Jansen voor de V.G.N. zitting had) over harmonisatie-problemen in de brugklas, was voor de O.A.C. aanleiding het bestuur te adviseren op korte termijn een C-programma voor het L.B.O. te ontwikkelen, gezien de grote behoefte die daaraan bestaat.

De voorzitter, M.J. van Velzen, informeerde de commissie over de lopende zaken in het bestuur.

Andere zaken waarmee de commissie zich bezighield waren de nota van de Commissie Modernisering Leerplan Geschiedenis en Staatsinrichting "Geschiedenisonderwijs in het m.a.v.o., h.a.v.o. en v.w.o.", de combinatie geschiedenis en staatsinrichting en de vraag van het N.G.L. naar de taakverzwaring van de geschiedenisleraren.

Zo heeft ook in het jaar 1977 de Onderwijs-Advies-Commissie gepoogd de ontwikkelingen in het onderwijs te volgen en te reageren op zaken, die het onderwijs in de geschiedenis en staatsinrichting en de docenten van deze vakken raken.

C.W. Korevaar, secretaris.

VERSLAG VAN DE PROGRAMMACOMMISSIE 1e GR. BIJSCHOLING

Het jaar 1977 is voor de programmacommissie een bijzonder druk en in een aantal opzichten ook wel zorgelijk jaar geweest.

De zorgen hadden vooral betrekking op de start van de geïntegreerde cursus. Alle betrokkenen hadden moeite met het inspelen op de nieuwe opzet. Jammer, maar naar het oordeel van de commissie niet erger dan dat. Van gemaakte fouten valt te leren en programmacommissie en cursusleiders zijn op dit moment druk bezig de cursusopzet waar nodig bij te stellen.

Tegenover deze zorgen staan ook veel tot voldoening stemmende zaken. De contacten met het Min. van O. en W. zijn plezierig. De samenwerking met cursusleiders, coördinatoren en didactische medewerkers goed. De recentelijk tot stand gekomen samenwerking met het Centrum voor Maatschappijgeschiedenis van de Erasmus-Universiteit veelbelovend voor de toekomst van ons project. Verheugend was het ook, dat ondanks de strengere subsidievoorwaarden van het Min. van O. en W., in iedere V.G.N.-kring met een cursus kon worden gestart.

Naar keuze kwamen in deze kringen de volgende onderwerpen aan de orde:

1. Atheense democratie.
2. Op weg naar een nieuwe Rostovzeff.
3. Adel in de Middeleeuwen.
4. Vrijheid in de Middeleeuwen.
5. De Franse Revolutie in de nieuwere historiografie.
6. Dekolonisatie.
7. Revisionisme in de geschiedschrijving over de koude oorlog.
8. Een onderwerp uit de staatsinrichting.

Verdeeld over V.G.N.-kringen ontstond het nu volgende organisatieschema.

Cursusplaats	Cursusleider Onderwerp.	Plaats waar de cursus wordt gegeven.
Alkmaar	J.G. Landstra 7 - 6	R.S.G. Noord-Kennemerland Robonsbosweg 11 Alkmaar tel. 072-22477
Arnhem	J. Kos 6 - 4	Chr. Lyceum Bernhardlaan 49 Arnhem tel. 085-435858
Amsterdam	J.G. Raven 7 - 5	Vrije Universiteit De Boelelaan Amsterdam tel. 020-5989111
Den Bosch	M.C.J. Heyligers 6 - 4	Jeroen Bosch College Rompertsebaan 3 Den Bosch tel. 073-812350
Breda	A.W. Bouwman 7 - 4	Nassau Scholengemeenschap P. Krugerlaan 2 Breda tel. 076-137250
Eindhoven	M.C.J. Heyligers 6 - 4	Eckart College Argonautenlaan 26 Eindhoven tel. 040-433634
Goes	J.L. Lockefeer 8 - 7	St. Willibrord College Fruitlaan 3 Goes tel. 01100 - 27363

Cursusplaats	Cursusleider Onderwerp	Plaats waar de cursus wordt gegeven.
Groningen	B. Bielefeld 7 - 5	St. Maartens College H. Roland Holststraat 3 Groningen tel. 050-256113
Den Haag (Leiden)	L.G. Dalhuizen 7 - 8	Subfaculteit Geschiedenis Middelstegracht 4 Leiden tel. 071-14833 toestel 6344/45
Haarlem	H. Greeven 6 - 8	Spaarne Scholengemeenschap Zwemmerslaan Haarlem tel. 023-339350
Heerlen	Mevr. C.W.M. Zondag- Schunck 7 - 6	Eykhagen College P.O.B. 212 Schaesberg tel. 045-315656
Hengelo	J. de Boer 6 - 7	S.G. Bataafse Kamp Bataafse Kamp 6 Hengelo tel. 05400-13328
Leeuwarden	J.G. Raven 7 - 5	Stedelijke Scholengemeenschap Grote Kerkstraat 12 Leeuwarden tel. 05100-27780
Maastricht	Mevr. C.W.M. Zondag- Schunck 7 - 6	Stedelijk Lyceum Eenhoornsingel 100 Maastricht tel. 043-33660
Rotterdam		V.G.N. leden nemen deel aan het project van de Erasmus - Universiteit.
Utrecht	J. Beetsma 7 - 8	Historisch Instituut Kromme Nieuwe Gracht 20 Utrecht tel. 030-332315
Venlo	P.J.M. v.d. Berg 8 - 7	Collegium Marianum Casinoweg 1 Venlo tel. 077-11856
Zutphen	H. Roest 7 - 6	Baudartius College Isendoornstraat 1 Zutphen tel. 05750 - 15041

Cursusplaats	Cursusleider Onderwerp	Plaats waar de cursus wordt gegeven.
Zwolle	I. van Kraay 8 - 4	Carolus Clusouscollege Veerallee 17 Zwolle tel. 05200-16426

Als inleiders werkten aan de cursus mee:

Drs. J. à Campo	Dr. F.G. van der Pol
Drs. G. van der Woude	Dr. H.L.M. Obdeijn
Drs. P.C.H. Overmeer	Dr. N. Bootsma
Drs. H.G. Lamberts	Drs. H. Vijgen
Drs. M. v. Rossem	Drs. Chr. L. Baljé.
Drs. E. Jonker	Drs. J.W. Marsilje.
Drs. M. Kuitenbrouwer	Dr. P. Bot.
Mr. J.W. Nobel.	Jkvr. Dr. J.M. v. Winter.

Op het moment dat dit verslag moet worden geschreven zijn we halverwege het eerste jaar van de geïntegreerde cursus. Het is niet mogelijk om nu reeds een definitief oordeel te vellen over de cursusopzet en de gebleken belangstelling. Wel is het de commissie duidelijk dat het tot nu toe gevoerde beleid t.a.v. een aantal aspecten bijstelling behoeft. Meer dan tot nu toe zal er aandacht worden geschonken aan de voorlichting van de cursisten en de begeleiding van de cursusleiders. Ook de didactische bijlagen bij de lesbrieven zullen zo nodig worden herzien.

Er wordt gestreefd naar een zo groot mogelijke afwisseling in de te kiezen onderwerpen.

Namens de commissie,
A.L. Verhoog.

BIJSCHOLING VOOR GESCHIEDENISLERAREN.

De V.G.N. heeft op het gebied van bijscholing voor docenten geschiedenis en staatsinrichting in de loop der jaren bijzonder veel werk verricht. Tot aan de cursus 1977-1978 vonden in het overgrote deel der afdelingen met grote regelmaat deskundige sprekers een zeer aandachtig gehoor. Tijdens die post-academiale avonden was er naast referaat en discussie plaats voor verenigingstechnische zaken en tijdens de maaltijd bij uitstek ook voor een stukje onderlinge gezelligheid, waarvan de sfeer tot op heden, door kenners met een zekere nostalgie herdacht wordt. Een aantal jaren geleden nam de vereniging het besluit de post-academiale vorming, die, hoewel met grote regelmaat, toch niet al te frequent plaatsvond een ander aanzien te geven. Het ministerie van onderwijs en wetenschappen stemde met de nieuwe opzet in, subsidies kwamen los en na enige voorbereiding kon in het cursusjaar 1976-1977 de her- en bijscholing nieuwe stijl van start gaan met een weliswaar voor dat jaar speciaal programma. Het is uiteraard mogelijk de bijscholing oude stijl — de post-academiale — hoe langer hoe meer als een ideale toestand te gaan zien. Afgezien van het feit dat het niet gemakkelijk is aan totaal nieuwe structuren te wennen,

moet echter wel gesteld worden dat ook uit kringen, die zeer aan post-academiale avonden verknocht waren regelmatig de wens naar voren kwam te zoeken naar mogelijkheden om de nieuwe wetenschappelijke inzichten ook in de klas te laten functioneren. Een speciaal probleem voor de commissie Post Academiale Vorming bleek te zijn dat elk jaar weer moeilijker werd hooggekwalificeerde sprekers en er waren er heel wat nodig, te vinden. Maar de vraag naar het hoe van de overdracht in de klas bleef naast het wat voortdurend staan. Bij de omvorming van de bijscholingsactiviteiten van de V.G.N. zat van meet af aan voor tot een soort geïntegreerde cursus te komen waarin de laatste wetenschappelijke vondsten niet alleen geuit zouden worden, maar tijdens welke ook een poging gewaagd zou worden de onderwerpen die behandeld werden een zodanige bewerking te geven dat ze in de klas gebracht konden worden. Men zou dus enigszins generaliserend kunnen stellen dat problemen bij de vroegere bijscholingsactiviteiten en de wens vakwetenschap en didactiek te integreren hebben geleid tot een herstructurering van de bijscholing voor geschiedenis- en staatsinrichtingdocenten.

Teneinde eerst tegemoet te komen aan de al lang geuite wensen ook wat betreft de ontwikkelingen in de geschiedenisdidactiek wat meer op de hoogte gebracht te worden, werd in het cursusjaar 1976-1977 gedurende 10 avonden in alle afdelingen een didactisch gerichte cursus gegeven. Tijdens het lopende cursusjaar ging de geïntegreerde bijscholing van start. De programma-commissie heeft er dit jaar naar gestreefd, ondanks een duidelijk omlind budget, dat niet overschreden mocht worden, een totaal pakket aan te bieden dat alle participanten zou kunnen bevredigen. Na aanvankelijk een aantal onderwerpen uit de geschiedenis uitgekozen te hebben, waarover vanwege nieuw vakwetenschappelijk onderzoek, nieuwe inzichten ontstaan zijn en waarvan verondersteld kon worden dat ze ook in de school behandeld zouden kunnen worden, werden deskundigen aangezocht een lesbrief over die onderwerpen te schrijven. Elke schrijver werd bijgestaan door een vakdidacticus die na het stellende gedeelte de lesbrief inkleurde met verwerkingssuggesties. Die lesbrieven waren aan het begin van deze cursus voor gebruik gereed. Nieuwe lesbrieven zijn in aanmaak al naar gelang intussen bij cursisten en docenten gebleken behoefte, uiteraard voor zover deskundigen daartoe in den lande aanwezig waren. In elke afdeling werden dit jaar 2 van de lesbrieven behandeld. In Rotterdam ging een geheel apart project van start in samenwerking met de Erasmusuniversiteit. Elke lesbrief stond 3 avonden in de belangstelling. Tijdens de eerste avond was een spreker aanwezig die de opvattingen in de lesbrief geuit nader kon adstrueren, waarna ook discussie volgen kon. In veel gevallen werd daar dankbaar gebruik van gemaakt.

De twee volgende avonden stonden telkens in het teken van de didactische verwerking. In sommige plaatsen kwam daar inderdaad bruikbaar materiaal uit, in andere plaatsen kwam men vanwege een veelheid van factoren niet zover. Dit laatste valt zeer zeker sterk te betreuren. Als probleem werd door de cursusleiders de "vrijblijvendheid" van de cursus ervaren. Het volgen van alle 6 avonden levert voor deelnemers geen verbetering in rechtspositie of salariëring op. Aan het eind van de rit wacht geen diploma met civiel effect. Het volgen van alle 6 avonden is niet verplicht. Zo kwam het voor, dat cursusleiders met zo sterk wisselende groepen moesten werken, dat daardoor van de ene op de andere avond geen voortgang geboekt kon worden in de richting van een verantwoorde didactische verwerking. Dat werkte voor die cursusleiders en die cursisten die wel steeds kwamen in veel gevallen nogal frustrerend.

Een ander probleem was dat deelnemers maar al te vaak in de cursusleider de expert meenden te moeten herkennen. Deze collega is echter niet meer dan een gespreksleider en een soort activiteitencoördinator.

Nooit was het de bedoeling dat onder zijn of haar welwillend deskundig oog geopeerd zou worden. Veeleer was de opzet zo dat in samenwerking met hem/haar door iedereen iets tot stand zou komen waar allen in de eigen lessituatie van zouden kunnen profiteren, dus ook de gespreksleider. Dat zelf iets maken gaf hier en daar ook problemen. Vaak bleken docenten voornamelijk geïnteresseerd in pasklaar materiaal dat direct in de klas te gebruiken zou zijn. Men zag de verwerkingsavonden dan meer als discussieavonden waarop zou worden gepraat over wat de beste manier is om het materiaal in de klas te verwerken. De programcommissie had een open oor voor de laatste serie problemen. Bij de lesbrieven zullen meer direct voor de leerlingen toegankelijke teksten worden opgenomen. Verwerkingssuggesties zullen daarbij niet uitblijven. Dit kan allemaal bijgesteld worden en de organisatoren trekken er dan ook zeer hard aan deze knelpunten uit de wereld te helpen. Ondanks alle problemen die er in dit eerste jaar gerezen zijn en die er in een eerste jaar ook mogen opkomen, kan men toch stellen dat deze nieuwe bijscholingscursus een goede zaak is.

1. Van boven, vanuit het Ministerie van O. en W. wordt niets opgedrongen. Ten departemente erkende men de waarde die er gelegen is in een synthese van vakwetenschap en didactiek. De bijscholing geschiedenis en staatsinrichting staat dan ook geenszins in het licht van allerlei vanuit politiek-pedagogische gronden gewilde onderwijsvernieuwing. De behoeften vanuit het veld werden gehonoreerd en dat is een toch wel uitermate belangrijk punt.

2. Met de nodige bijstellingen ligt het inderdaad voor de hand dat men in nauwe samenwerking met vakcollega's, die men ook niet iedere dag ziet, kan komen tot een eigen stukje leerstofontwikkeling dat in de praktijk alleen zeer moeilijk te realiseren is. Door het materiaal en door de op de cursusavonden opgedane contacten kunnen weer allerlei vruchtbare impulsen gegeven worden.

Bij dit alles dient dan wel opgemerkt te worden dat voor het welslagen van de cursusavonden van het grootste belang is dat men zich bijtijds realiseert dat de cursus ook volgend jaar 6 avonden zal vergen. Dat is een offer, maar er staat veel tegenover. Ook hier kan men echter weinig tegen overmacht beginnen. Normaliter echter moet er naar gestreefd worden, wil men voor zichzelf en voor anderen de cursus tot een succes maken, het hele zetal af te werken. Pas dan kan men beoordelen wat de mogelijkheden van het gebodene zijn. Naast een aantal meer "klassieke" onderwerpen als "koude oorlog", "middeleeuwse vrijheid", "dekolonisatie" etc. zullen in het komend jaar ook een aantal qua thematiek andere onderwerpen op het programma staan in een aantal cursusplaatsen.

Deze onderwerpen worden ontwikkeld in samenwerking met het centrum voor maatschappijgeschiedenis van de Erasmusuniversiteit te Rotterdam. Hieronder volgt over deze onderwerpen een beknopte informatie. De V.G.N. besloot indertijd over te gaan tot een nieuwe vorm van bijscholing. De huidige opzet lijkt veel belovend. Die beloften waar maken kan de programmacommissie niet alleen, zelfs niet in nauwe samenwerking met de cursusleiders. Docenten geschiedenis en staatsinrichting zullen het voor een groot gedeelte zelf waar moeten maken. Dat het kan is al gebleken.

J. Bouwsma.

BIJSCHOLING IN SAMENWERKING MET HET CENTRUM VOOR MAATSCHAPPIJ- GESCHIEDENIS VAN DE ERASMUSUNIVERSITEIT TE ROTTERDAM.

Het Centrum voor Maatschappijgeschiedenis is een nieuw (extrafacultair) instituut van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Tot de voornaamste taken van het Centrum behoren onderzoek en onderwijs (doctoraalniveau en 'postgraduate') op het terrein van de maatschappijgeschiedenis. Met dit laatste wordt bedoeld een vorm van geschiedbeoefening die meer aanrakingspunten heeft met de sociale wetenschappen dan met de filologie. De door Hobsbawm geïntroduceerde term 'history of society' en die van Wehler 'Geschichte als Sozialwissenschaft' dekken het Nederlandse begrip maatschappijgeschiedenis in belangrijke mate. Het Centrum wordt dan ook gekenmerkt door de samenwerking van wetenschappers uit diverse vakgebieden (historici, economen, sociologen, juristen, demografen, filosofen, geografen en antropologen).

Een der onderwijsactiviteiten die het afgelopen jaar van start is gegaan, is een serie werkcolleges voor docenten geschiedenis uit de Rotterdamse regio. Hoewel deze serie — uiteraard — een nog wat experimenteel karakter vertoonde, lijkt het geëchtvaardigd om deze activiteit in de toekomst voort te zetten en te vervolmaken. Gedurende het collegejaar 1977-1978 staan een tweetal onderwerpen op het programma, n.l. 'verstedelijking' en 'de Russische en Duitse revolutie van 1917 en 1918'. De bedoeling van deze colleges is om, naast het verstrekken van algemene informatie voor de docenten, te komen tot het samenstellen van een leerlingenboek. Van de deelnemers (dit jaar ca. 20 à 30) wordt dan ook een actieve participatie verwacht, in het bijzonder met betrekking tot de didactische kanten. Zaken die aldus aan de orde komen zijn: leerdoelen, voor welke leerlingen te gebruiken, introductie van het thema, opbouw van de lessen en de selectie van het materiaal. Het leerlingenboek, waarmee het komend jaar geëxperimenteerd zal worden op een aantal scholen, wordt gemaakt met behulp van het collegemateriaal en aanvullingen. Hoewel de opzet van de colleges voorlopig geslaagd genoemd kan worden, zijn er een aantal zaken die nader bekeken moeten worden:

1. Twee onderwerpen (met elk vier collegemiddagen en avonden) zijn wel wat veel van het goede. In de toekomst zullen we ons zeker moeten beperken tot één onderwerp per jaar. Door deze beperking zullen we echter wat minder gebonden zijn aan het aantal van vier collegedagen.
2. De voorselectie van het materiaal moet toch wat groter zijn. De combinatie van teksten (t.b.v. docent en t.b.v. leerling) werkt een zekere onduidelijkheid in de hand.

Met deze gedachten voor ogen willen wij ook in het komend jaar (1978 - 1979) wederom een collegeserie starten. Aangezien in dit jaar de nadruk vooral valt op economische sociale aspecten, zal in het komend jaar de mentaliteitsgeschiedenis meer aan bod komen. Het thema zal daarom zijn: *Afwijkend gedrag*.

Wij hopen dat we veel deelnemers mogen begroeten.

Voor inlichtingen kunt U zich wenden tot Dr. H. van Dijk, Centrum voor Maatschappijgeschiedenis, Erasmus Universiteit, Rotterdam, Postbus 1738.

NOTULEN VERENIGINGSRAAD 1977

Notulen van de Verenigingsraad, gehouden op 1 oktober 1977 in het Jaarbeurs Congrescentrum in Utrecht.

Agenda:

1. Opening
2. Stand van zaken rond het eindexamen
3. Het functioneren van de afdelingen van de V.G.N., vooral in verband met de cursus her- en bijscholing
4. Plan tot herstructurering van de V.G.N.
5. Rondvraag
6. Sluiting.

1. De voorzitter opent de vergadering om 10.45 uur.

"Dames en heren,

Met vreugde heet ik u hier allen welkom, omdat ge kennelijk het belang van deze dag voor onze vereniging, haar bestuur en het uit te zetten beleid duidelijk zag. Met droefenis gedenk ik echter, net zoals wijlen Odysseus, het niet op komen dagen van zovelen, die evenals u een uitnodiging ontvangen hadden. Deze vergadering, de verenigingsraad, is weliswaar geen bijeenkomst waarop formele besluiten genomen kunnen worden, toch is haar belang voor de vereniging groot te noemen. Het Algemeen Bestuur hecht er grote waarde aan bij het uitstippelen van het beleid enerzijds te horen wat mensen, die vanuit een rijke ervaring de vereniging door en door kennen, hebben aan te merken op de plannen voor het komende jaar, en wellicht zelfs de komende jaren, anderzijds te vernemen wat er in de achterban leeft en tevens die achterban tot werkelijk meedenken te activeren. Een bestuur kan niet in het luchtledige opereren.

U heeft allen de agenda voor deze vergadering ontvangen. U zult daar ongetwijfeld een aantal bekende zaken ontdekt hebben die evenwel nog niet zo hun beslag gekregen hebben dat een verder gesprek daarover zinloos zou zijn.

Aan het leven van de C.M.L.'s ook aan dat van de C.M.L.G.S. kwam op 1 mei j.l. een einde. De verstervingsprocedure was niet bepaald natuurlijk te noemen. Euthanasie is in dezen een nogal eufemistische uitdrukking. Je zou het een wat langdurige martelpartij uitlopend in een al tevoren aangekondigde genadeslag kunnen noemen. Een pijnlijk proces voor de mensen die er bij betrokken waren. De ins en outs van een en ander doen hier weinig terzake al zullen sommige het "breek me de bek niet open" op de lippen hebben. Wij hebben nu te maken met de invulling van een nieuwe structuur op het gebied van de leerplanontwikkeling, de adviescommissies leerplanontwikkeling dienen van de grond te komen. De V.G.N. werd uitgenodigd namen te noemen voor de personele bezetting van de Aclo Maatschappijleer en de Aclo Geschiedenis en Staatsinrichting. De bekende ministeriële vaart schijnt in deze procedure echter achterwege te blijven, de molens malen wel, maar zeer langzaam. De eerstegraads her- en bijscholing ging vorig jaar van start in 13 afdelingen, naast het normale P.A. werk. De cursus die in het teken stond van de didaktiek werd van plaats tot plaats afhankelijk van gespreksleider en cursisten weer anders gegeven. Het liep evenwel, zodat dit jaar, ongeveer op dit moment de geïntegreerde cursus van

start gaat tijdens welke mogelijk wetenschap en didactische verwerking tot een hogere synthese zullen komen. Dat het normale P.A. werk in de vorm van colleges en conferenties is komen te vervallen mede door het wegvallen van de subsidies, valt te betreuren. Dat men van de kant van de directie Scholing een zeker harmonisatie nastreeft in het jonge bos van de beginnende her- en bijscholing is echter wel te begrijpen. Bomen groeien nu eenmaal niet tot in de hemel, zou men zich daarop toe gaan leggen dan gaat ander gewas er onder door.

Gepoogd wordt de afdelingen bij het her- en bijscholingswerk op de een of andere wijze te betrekken. De resultaten van dat pogen zijn evenwel nog niet zichtbaar. Gepoogd wordt ook de P.A. conferenties op de een of andere wijze te continueren, bijvoorbeeld door het aantrekken van sponsors en tevens door gerichter bezig te zijn met het werk voor de klas. Die continuering lijkt niet onmogelijk. Zoveel valt nu al wel te zeggen.

Het probleem van de afdelingen blijft, mede hierdoor kreeg u van het bestuur een reorganisatieschets van de vereniging toegestuurd, een reorganisatie die volgens ons nodig is, maar waarop we graag uw reacties willen horen. Zegt u ja, dan zullen er tot de jaarvergadering in april '78 door de afdelingen, de statutencommissie en het Algemeen Bestuur bergen werk verzet moeten worden. De nieuwe structuur zal overigens niet voor 1979 kunnen ingaan tenzij er een extra A.V. wordt ingelast, maar dat zal in de huidige situatie nu subsidie na subsidie weg valt, financieel een bijzonder moeilijke zaak zijn.

Kleio didactica lijkt volgend jaar weer gerealiseerd te worden. Het hoe schijnt nu zowat rond, het wat zullen we volgend jaar kunnen constateren. De nummers zullen echter direct het onderwijs ten goede dienen te komen en dat zal hier en daar vooral voor de redactie en de subredacties kleine problemen kunnen geven.

Een andere zaak vormen de ontwikkelingen in het afgelopen jaar rond het Experimenteel centraal schriftelijk eindexamen geschiedenis en staatsinrichting. Zoals bekend ontstond in 1975 en 1976 enige verontrusting in sommige kringen van de V.G.N. over de richting waarin men dacht dat deze experimenten zouden gaan. Hoewel die richting noch geenszins duidelijk was, Ceges was en is nog volop aan het experimenteren, wat de commissie ook niet altijd in dank wordt afgenomen. Ik denk in dit geval aan de summiere stofomschrijving voor het examen 1978. Maar goed, het A.B. meende de onlustgevoelens die er waren, nader te moeten peilen en dit resulteerde in een voorbereiding op en het houden van een extra A.V., op 11 december 1976. Ceges was met dit besluit niet gelukkig. Afspraken waren indertijd gemaakt. Het bestuur taxeerde een en ander echter anders. U weet ongetwijfeld allen wat er op die turbulente en tumultueuze vergadering gebeurde. Het bestuur werd naar Den Haag gestuurd met een motie die op de grens van het toelaatbare lag, vooral daar waar geëist werd de instructie van Ceges te herzien dan wel ruimer te interpreteren. Het bestuur had in februari een audientie bij de S.O. die daarin toezegde Ceges te zullen vragen studie te maken over de stand van zaken rond levensbeschouwing en vrijheid van onderwijs, om ook facetten die daaruit voortvloeien in ons onderwijs eventueel bij de centrale toetsing te kunnen betrekken. Dat gebeurde en het bestuur kreeg op 2 april van de Algemene Vergadering een open doekje. Het verhaal is hiermee nog niet uit. In februari deelde de S.O. al mede dat hij voornemens was lieden die principieel tegen een C.S.E. Geschiedenis en Staatsinrichting leken te staan voor een audientie uit te nodigen. Van V.G.N. zijde werd toen gesteld dat dat gesprek niet meer dan een hearing zou kunnen zijn.

De Jong stemde hiermee in. Dat gesprek vond op 14 juni plaats. Men slaagde er in een ruim twee uur durend gesprek niet in de S.O. duidelijk te maken:

1. waarin het vak geschiedenis essentieel verschilt van andere vakken ook wat betreft toetsing;
2. dat een opereren zonder C.S.E. essentieel is voor het vak ook in het kader van de vrijheid van onderwijs;
3. wat men nu precies tegen een C.S.E. had, daar men wel bijvoorbeeld schriftelijke regionale toetsing kon onderschrijven.

Op 21 juni tijdens een volgende audientie kwam Ceges o.a. met een reactie op het schrijven van de S.O. van maart. Ceges wilde dat gevraagde onderzoek wel doen, en had zelfs een planning opgezet doch het bleek ter audientie overbodig werk geweest te zijn. De S.O. was kennelijk 14 juni heel wat wijzer geworden. Ondanks protesten van V.G.N., Inspectie en Ceges verdwenen het verslag van de audientie van februari en de brief aan de Ceges van maart, benevens het antwoord van Ceges daarop in de prullebak. De S.O. wil eerst het rapport van Ceges afwachten waarin een zinsnede moet zijn opgenomen van de volgende strekking: dat geen leerling vanwege zijn of haar levensbeschouwing de dupe mag worden van een C.S.E. Beslissing over invoering volgt dan, na de V.G.N. gehoord te hebben, voorjaar 1979. Het is geen sterk verhaal, niet voor de S.O., niet voor het bestuur en niet voor genoemde principiële tegenstanders van het C.S.E. Het bestuur stelt zich nu voor het volgende te doen:

1. de ontwikkelingen bij de experimenten kritisch te volgen;
2. te eisen dat bij een eventuele C.S.E. afdoende inbreng uit het veld gewaarborgd is;
3. er op te staan dat er zich per definitie niet één bepaald stramien voor een C.S.E. dient af te tekenen;
4. het rapport van Ceges bij verschijnen ogenblikkelijk voor te leggen aan een commissie ad hoc, bestaande uit een team van verscheiden deskundigen om tot duidelijke meningsvorming over het rapport te kunnen komen op zeer korte termijn;
5. de mening van het veld te vragen op grond van o.a. die meningsvorming over het al of niet doorgang vinden van een C.S.E.

U ziet, we zijn weer terug bij de jaarvergadering van april 1976. Het feuilleton is nog niet afgelopen. Collegae, ik heb meer gezegd dan ik me voorgenomen had en u dus langer beziggehouden dan in de bedoeling lag. Mogelijk zal mijn verhaal toch bijdragen tot het slagen van deze vergadering.

Ik heb gezegd."

2. Stand van zaken rond het eindexamen.

De heer Heringa vraagt wat het bestuur van plan is te doen met de circulaire AVO 77-33 waarin leerlingen op scholen, die niet meedoen aan het experimentele C.S.E.-geschiedenis de mogelijkheid tot herkansing voor het vak geschiedenis worden ont-nomen.

In een gesprek tussen vertegenwoordigers van het N.G.L., de A.V.S., het Mavo-verband en het ministerie is gesteld dat men een leerling niet tweemaal een herkansing kan geven over dezelfde stof. Het is elke school toegestaan zelf herkansingen in te bouwen. De herkansing voor leerlingen die niet meedoen aan het c.s.e. kan plaatsvinden binnen het schoolonderzoek. Veel scholen hebben dan ook een extra herkansingsregeling voor de vakken geschiedenis en aardrijkskunde indien deze vakken niet meedoen aan een C.S.E.

Mevr. Kalf informeert naar de samenstelling van de commissie die het eindadvies van de Ceges moet begeleiden. Wie zijn hiervoor deskundig; worden er ook mensen bij betrokken die kritisch staan t.o.v. een eventueel C.S.E.G.S.?

Wat is de rol van de afdelingen? *Mevr. Kalf* vindt de gang van zaken weinig democratisch.

Prof. Roorda stelt dat het belangrijk is het gesprek aan de basis te beginnen.

De heer Daniëls vraagt hoe groot deze commissie moet worden; de afdelingen kunnen altijd kandidaten leveren. *De heer Verhoog* vindt dat de commissie zeer pluriform moet worden samengesteld.

Mevr. Kalf vraagt om een uitvoerig draaiboek voor deze commissie en zij dringt er op aan e.e.a. tijdig en uitvoerig in *Kleio* te publiceren.

De vergadering dringt er bij het bestuur op aan om open te staan voor suggesties vanuit de ledenvergadering m.b.t. de samenstelling en de taakomschrijving van de commissie.

Ook de mogelijkheid van een referendum komt ter sprake. Bekeken zal worden of dit statutair mogelijk is. De Ceges streeft ernaar in december '78 met een eindadvies te komen.

Op de jaarvergadering van 1979 moet de V.G.N. een definitief standpunt bepalen.

3. Het functioneren van de afdelingen van de V.G.N.; vooral in verband met de cursus her- en bijscholing.

De heer Koers informeert naar de financiële mogelijkheden van de afdelingen.

De penningmeester stelt nadrukkelijk dat er in dit jaar meer geld voor de afdelingen is uitgetrokken.

Als een afdeling bepaalde activiteiten wil ontplooiën is hiervoor geld beschikbaar.

De heer Stekelenburg merkt op dat in de nieuwe opzet van de cursus her- en bijscholing het afdelingsbestuur de mensen niet meer bij elkaar krijgt voor allerlei activiteiten. De afdelingen wachten op duidelijke richtlijnen van het Algemeen Bestuur. Vanuit de programmacommissie is gevraagd aan de afdelingsvoorzitter om de eerste en vierde avond te openen (de avonden waarop een spreker is uitgenodigd) en eventueel op deze avonden zaken van algemeen belang te bespreken. Een aantal afdelingsvoorzitters heeft contact opgenomen met de cursusleiders. De vraag blijft in hoeverre je de afdelingen in stand moet houden nu de basis van de afdelingen — met "oude" P.A. college verdwenen is.

4. Plan tot herstructurering van de V.G.N.

De heer Franssen merkt op dat de huidige situatie m.b.t. de afdelingen niet voldoet. Hij heeft waardering voor het voorstel maar vraagt zich af wat de plaats van de ledenvergadering in het geheel is. De commissie die deze voorstellen nader gaat onderzoeken zal zich hierover beraden. Duidelijk moet zijn dat men in de eerste plaats V.G.N.-lid is, en pas op de tweede plaats sectielid. Het gaat vooral om uitwisseling van informatie op verschillende niveaus. De specifieke problemen van de secties moeten aan de orde komen.

De heer Greep vraagt welke garanties er zijn in de nieuwe structuur om de problemen helder te krijgen. Heeft men voldoende onderzocht waarom de afdelingen niet meer functioneren en is deze herstructurering een adequate oplossing.

Om tot herstructurering over te gaan speelt o.a. het volgende motief een belangrijke rol.

De V.G.N. pretendeert alle geschiedenisonderwijsgevenden te omvatten. Datgene wat de V.G.N. te bieden heeft is echter nog te veel op VWO/HAVO toegespitst. De V.G.N. wordt bijv. om advies gevraagd over een eindexamen C-niveau voor het L.B.O. De secties moeten het beleid uitstippelen.

Prof. Roorda wijst op de functie van Kleio in de informatieoverdracht van en naar de verschillende secties. De heer Heringa stelt dat de nieuwe structuur vooral gebaseerd is op belangenbehartiging van de verschillende deelgebieden. In zijn slotwoord dankt de heer Bouwsma een ieder voor zijn/haar inbreng in de discussies en stelt dat dit plan met enige welwillendheid is ontvangen. De praktische uitwerking zal echter nog veel tijd vergen.

Maja Röder, 1e secretaresse.

Bijlage I Voorstel tot herstructurering van de V.G.N.

Motieven

Onze vereniging is van een club van uitsluitend VHMO-leraren uitgegroeid tot een zeer heteroog samengesteld gezelschap van leraren aan MAVO-, HAVO- en VWO-scholen, bij het beroepsonderwijs en bij het tertiair onderwijs.

De VGN pretendeert alle geschiedenisonderwijsgevenden te omvatten.

Tegenover het ministerie bijv. staan we sterker als we zoveel mogelijk van degenen, die onderwijs in geschiedenis en/of staatsinrichting geven, omvatten; en dat geldt ook ten opzichte van de (dan nog weinige) collega's die geen lid zijn.

Datgene wat de VGN te bieden heeft is echter nog te veel op VWO/HAVO toegespitst.

Ontwikkelingen in het onderwijs (bijv. leerplanontwikkeling) plegen zich op verschillende niveaus vaak zeer verschillend voor te doen. Dat is op zich ook goed, maar men moet wel bedacht zijn op de consequenties, die ontwikkelingen in de ene tak van onderwijs voor die in een andere kunnen hebben. Men denke hierbij o.a. aan de vakkenintegratie die, al of niet onder de naam wereldoriëntatie, bij sommige schoolvormen is doorgevoerd. De splitsing van geschiedenis en staatsinrichting in de nieuwe wet basisonderwijs vormt een ander voorbeeld; voor dat schooltype didactisch misschien juist, maar welke consequenties heeft het argument van de minister in de memorie van toelichting: "Geschiedenis ziet immers op situaties in het verleden, terwijl staatsinrichting op het heden betrekking heeft", voor het vak geschiedenis en staatsinrichting in andere soorten onderwijs?

In de nieuwe opzet van de her- en bijscholing functioneren de afdelingen niet meer goed. Ook in het verleden echter bleken afdelingsbijeenkomsten vaak leraren van maar één schoolsoort aan te spreken. Mocht een c.s.e. definitief ingevoerd worden, dan zullen er ook per schoolsoort regionale bijeenkomsten komen; de grenzen tussen de dan te vormen regio's zullen niet voor alle schoolsoorten gelijk hoeven te zijn.

Het bestuur stelt zich deze herstructurering in grote lijnen als volgt voor.

A. Een *horizontale structuur* bestaande uit 4 sekties:

1) sekte pedak/basisonderwijs:

gericht op het onderwijs aan 4-12 jarigen; hierbij zullen zich aanvankelijk voornamelijk leraren aan pedagogische academies aansluiten, later misschien ook onderwijzers die in de nieuwe opzet van de P.A.'s geschiedenis als specialisatie in het vak Didactisch Programma hebben gekozen.

2) sekte MAVO/LBO etc.:

bestemd voor leraren, die naast geschiedenis vaak nog andere vakken geven.

3) sekte MAVO/HAVO/VWO etc.:

bestemd voor diegenen die uitsluitend geschiedenis en staatsinrichting doceren.

4) sekte tertiair onderwijs:

bestemd voor degenen die leraren opleiden.

- N.B. 1) Met het "etc." achter de secties 2) en 3) bedoelen we voornamelijk scholen voor MBO en HBO, waar geschiedenis en staatsinrichting vaak zo verschillend onderwezen worden, dat men voor de ene MBO-school bijv. onder sectie 2) valt, voor een andere echter onder sectie 3).
- 2) Overigens houdt het bestuur zich voor suggesties m.b.t. naam en vulling der secties aanbevolen.
- 3) De bestaande regionale afdelingen zullen vervallen.
Desgewenst zou voor een sectie een eigen regionale indeling gemaakt kunnen worden, bij sectie 1) bijv. volgens het verspreidingsgebied van een P.A. nieuwe stijl, bij sectie 2) bijv. volgens de applicatiecursus MAVO/LBO-indeling, bij sectie 3) bijv. volgens de regionale indeling van de eindexamenbesprekingen wanneer een c.s.e. wordt ingevoerd.

B. Een verticale structuur bestaande uit 3 vaste commissie nl.

Kleio, Didaktiekcommissie en Onderwijsadviescommissie. Elk van deze commissies dient in ieder geval te bestaan uit 5 leden, nl. uit elk van de 4 secties één lid + één door het A.B. te benoemen lid (bij Kleio zal dat q.q. de penningmeester zijn). De bedoeling hiervan is dat elke sectie een behoorlijke inbreng heeft in het werk van de commissie en dat toch elke commissie zorgt voor een zekere coördinatie tussen wat zich allemaal bij de verschillende onderwijsvormen afspeelt. Bij Kleio stellen we ons voor, dat naast een algemeen gedeelte elke sectie een eigen rubriek heeft in elk gewoon nummer.

N.B. Het blijft natuurlijk mogelijk om naast deze 3 vaste commissies speciale commissies dan wel subcommissies in het leven te roepen.

C. Nieuwe bestuurlijke indeling

De afdelingsbesturen verdwijnen.

In plaats daarvan komen 4 sectiebesturen, elk bestaande uit voorzitter, secretaris, penningmeester en 2 leden. We stellen ons voor dat alleen de leden van een sectie zo'n sectiebestuur kiezen, maar concrete plannen daarvoor zijn nog niet uitgewerkt.

Verder komt er een D.B. bestaande uit voorzitter, vice-voorzitter, secretaris, en penningmeester, gekozen op een algemene ledenvergadering.

Uit elk van de 4 sectiebesturen en uit elk van de 3 commissies wordt één persoon in het A.B. gekozen of benoemd. In het algemeen zal dat de voorzitter van betreffend sectiebestuur of commissie zijn. Met de 4 D.B.-leden meegerekend bestaat het A.B. dus (net zoals nu) uit 11 personen.

D. Tijdstip van invoering.

Zo gauw mogelijk dient een commissie benoemd te worden die samen met de commissie tot herziening der statuten een concreet plan publiceert in het Kleionummer met de agenda voor de jaarvergadering van 15 april 1978.

Als het voorstel dan door de algemene ledenvergadering van 15 april 1978 is aangenomen, zou het in begin 1979 in werking kunnen treden.

J. Drewes
2e secretaris.

P.S. Elke secretaris van een afdeling of van een commissie ontvangt van dit voorstel 2 exemplaren. Hij of zij wordt vriendelijk verzocht de exemplaren te doen toekomen aan degenen die de Verenigingsraad (op zaterdag 1 oktober 1977 om 10.30 uur in het Jaarbeurscongrescentrum te Utrecht) zullen bijwonen namens de betreffende afdeling of commissie.

Johan S. Wijne
GESCHIEDENIS EN MAATSCHAPPIJLEER

'So you can see that because you are a person (anthropology) who must find food to eat (economic, geography) who came from somewhere (history), lives in a certain country (political science), with other people (sociology) you are central to this course.'

Toen ik deze zin tegen kwam in het vele materiaal dat ik op een twee maanden durende studiereis naar de VS heb meegenomen of nagestuurd heb gekregen, heb ik hem omkaderd en aangestreept om hem in geen geval uit het oog te verliezen. Deze zin staat in een overzicht van de cursussen voor 'social studies' in de onderbouw van het middelbare onderwijs in de stad San Francisco. Het antwoord op de vraag of de Amerikaanse scholieren zich in het algemeen in het centrum van de lessen in de mens- en maatschappijvakken geplaatst achten, vond ik in het voorlopige verslag van een onderzoek naar 'education for citizenship' dat in het jubileum 1976 was gehouden. Uit dat verslag blijkt dat de meeste Amerikaanse scholieren meenden dat deze lessen hen 'relevant, useful training for effective citizenship' geven.

In de loop van dit artikel wil ik van bovenstaande uitgaan voor een pleidooi voor een herbezinning van het karakter van het geschiedenisonderwijs. De conclusie uit bovenstaande is dat het geschiedenisonderwijs een deel is van de mens- en maatschappijvakken en dat het als zodanig dient bij te dragen tot wat de Amerikanen een 'effective citizenship' noemen en wat in ons land genoemd kan worden: een actief deelnemen aan het maatschappelijk gebeuren.

Op zichzelf is dit niets nieuws. In het najaar 1975 verscheen de door Piet Hagen voor de VGN geschreven geschiedenisbrochure 'Afrekenen met 1600' waarin als laatste conclusie staat: 'Overwogen dient te worden om naast de A-en B-richting een derde richting (maatschappijwetenschappen) mogelijk te maken. Het vak geschiedenis en staatsinrichting zou daarin als basisvak kunnen fungeren.' En in de vorig jaar door de CMLGS uitgegeven publikatie 'Geschiedenisonderwijs in het mavo, havo en vwo' staat op pagina 35: 'Het aanbrengen van historische kennis en inzichten, het hele cognitieve gebied is er uiteindelijk op gericht mee te werken aan de vorming tot volwassen, of als men wil zelfstandige mensen. Het uiteindelijke doel van het geschiedenisonderwijs heeft betrekking op de vorming van de persoonlijkheid van de leerling, niet alleen op de vorming van zijn intellectuele vermogens.'

Beide citaten verdienen een aanvulling. Wanneer geschiedenis met staatsinrichting bij 'maatschappijwetenschappen' dient te behoren en het onderwijs in beide vakken als 'uiteindelijke doel' heeft 'de vorming van de persoonlijkheid van de leerling, . . .' dan hoort er nog een vervolg te komen. Dit vervolg moet beginnen met 'opdat'. Dat 'uiteindelijke doel' is niet zo 'uiteindelijk'. Het is nog maar individueel gericht en als zodanig sluit het aan bij het citaat uit het leerplan in San Francisco. Het verder liggende doel is wat in het onderzoek naar de 'education for citizenship' staat, namelijk een 'relevant, useful training for effective citizenship'.

In het vorig jaar onder de naam Raamleerplan Maatschappijleer door de Kerngroep CMLM uitgebrachte advies staan al meteen als eerste zinnen: 'Het vak maatschappijleer zal er op gericht zijn bij te dragen tot de ontwikkeling van mogelijkheden om leerlingen hun eigen plaats in het sociale leven te laten bepalen. Het is belangrijk dat leerlingen zich er meer van bewust worden dat zij deel uitmaken van de samenleving en dat zij er invloed op kunnen uitoefenen.'

Daar dient het geschiedenisonderwijs ook toe bij te dragen. De attitude moet zodanig zijn dat de leerling zich niet vervreemd voelt van de samenleving, dat hij of zij er zich in thuis voelt en als een deel ervan zich verantwoordelijk gaat voelen voor die samenleving.

Voor maatschappijleer betekent dit dat het geen afgeleide kan zijn van één maatschappijwetenschap, maar van *alle* mens-en maatschappijwetenschappen. Anders gezegd is maatschappijleer niet een apart vlak, maar het resultaat van het onderwijs in de mens-en maatschappijvakken. Men kan ook zeggen dat maatschappijleer in feite de Nederlandse naam is voor wat in de Verenigde Staten 'social studies' heet. En wanneer er van maatschappijleer een apart 'vak' wordt gemaakt, dan kan dit het beste door maatschappijleer te beschouwen als het verlengstuk van de mens-en maatschappijvakken, beter gezegd nog: het dak op deze vakken.

Voor de inhoud van het geschiedenisonderwijs heeft dat de volgende consequenties. In de eerste plaats kan het geschiedenisonderwijs geen afgeleide meer zijn van de geschiedwetenschap als academische onderwijsdiscipline. Het moet een bijdrage leveren tot een inzicht in en een kennis van de historische achtergronden van de samenleving waarin de leerlingen nu leven. In het lager onderwijs mag het geschiedenisonderwijs niet meer in de eerste plaats de manier zijn waarmee kinderen het bewustzijn wordt bijgebracht van wat het betekent 'Nederlandse te zijn' en van een 'Nederlands saamhorigheidsgevoel'.

In het voortgezet onderwijs zal het geschiedenisonderwijs niet meer in belangrijke mate dienen bij te dragen tot de vorming van een culturele elite. In het Onderbouwrapport van de VGN van november 1976 is op pagina 32 sprake van een 'cultuuroverdracht' wanneer de zelfstandige functie van informatieverstrekking optimaal wordt. Juist omdat er zo'n discrepantie was en nog steeds is tussen het geschiedenisonderwijs in het lager en het voortgezet onderwijs heeft die 'cultuuroverdracht' bijgedragen tot de vorming van een culturele elite, die vaak met de sociale en economische elite samenviel en valt. Er is daarmee een scherpe scheiding ontstaan tussen degenen die geleerd hebben wat de Griekse democratie en mythologie, en de Renaissance en de Verlichting is en degenen, die geleerd hebben hoe 'onze opstand' en 'onze 80-jarige oorlog' en de Franse bezetting van 'ons vaderland' zijn verlopen.

Het geschiedenisonderwijs zal meer 'in opdracht van de tijd' dienen te zijn zoals prof. Jan Romein zijn zienswijze op de geschiedwetenschap noemde. Dat houdt in dat ze een utilistisch karakter gaat krijgen. Ik ben me er terdege van bewust dat het gebruik van het woord utilistisch gevaren met zich meebrengt. Het betekent niet een nivellering naar beneden. En ook niet dat de cultuuroverdracht verloren moet gaan. Die cultuuroverdracht gebeurt immers op 'de weg naar het doel op cognitief gebied' en op 'de weg naar het doel op het gebied van de inleving, het affectieve gebied.'

Met utilistisch bedoel ik dat het geschiedenisonderwijs er in de eerste plaats toe moet dienen dat de leerling inzicht en kennis krijgt van de historische achtergronden van de samenleving waarin hij of zij nu leeft. En met de schrijvers van het Onderbouwrapport wil ik zeggen dat ik hiermee geen pleidooi voer voor uitsluitend aandacht voor eigentijdse geschiedenis. Integendeel zelfs.

Samenvattend wil ik zeggen dat geschiedenisonderwijs een mens-en maatschappijvak is en dat het als zodanig een bijdrage moet geven tot het geheel van mens-en maatschappijvakken: maatschappijleer. Dat betekent kennis en inzicht bijbrengen van de historische achtergronden en wordingsgeschiedenis van de huidige samenleving. De wijze waarop deze kennis en dat inzicht verworven worden, zijn de wegen naar het doel op cognitief en op affectief gebied. De attitude is daarbij een doel en niet het uiteindelijke doel. Dat uiteinde-

lijke doel, als er overhoofd van uiteindelijk sprake zou moeten zijn, is, om het Amerikaanse onderzoeksverslag te citeren 'effective citizenship' met daarbij citizenship in de ruimste zin genomen en niet alleen als burgerschapszin.

Dit uitgangspunt zal in de eerste plaats in het geschiedenisonderwijs een aanslag doen op de chronologische methode. En er zullen zich bij de uitwerking nog heel wat didactische en methodische problemen voordoen. Het komt mij echter voor dat een organisatie als de VGN tot nu toe nooit voor de verleiding is bezweken om het laatste verschenen rapport als het definitieve te beschouwen. De niet-aflattende bereidheid in de VGN over zin, betekenis en functie van het geschiedenisonderwijs te blijven denken, heeft ook de 'Commissie Geschiedenis-Maatschappijleer' doen ontstaan. Het is op grond van de discussies in die commissie dat dit artikel is geschreven als eerste aanzet tot een hernieuwde bezinning op het geschiedenisonderwijs.

Dr. P.F.M. Fontaine

VOORTGAANDE ONTWIKKELINGEN IN FRANKRIJK

De tweede fase van de herziening van het franse onderwijs is op komst: in september 1978 krijgen de tweede klassen (in Frankrijk de vijfde klassen) van het voortgezet onderwijs nieuwe urentabellen, dit alles volgens de wet-Haby. Het totaal aantal uren voor de tweede klassen gaat dan naar beneden van 27½ uur tot 24 uur. Geschiedenis, aardrijkskunde, economie en maatschappijleer (éducation civique) krijgen samen dan 3 uur per week, tegen voorheen 3½ uur voor geschiedenis, aardrijkskunde en maatschappijleer samen; de economie is dus nieuw. Weliswaar heeft de franse onderwijsraad op 16 december j.l. het voorgestelde decreet verworpen, met 33 tegen 21 stemmen en één onthouding en gaat het nu nog naar de 'conseil supérieur de l'éducation nationale', maar aangezien beide raden slechts een raadgevende stem hebben en minister Haby erg overtuigd is van zijn gelijk, zal hun negatief oordeel wel geen verschil maken.

Twee dagen later, op 17 en 18 december j.l. zijn in de Sorbonne te Parijs de 'Staten-Generaal van geschiedenis en aardrijkskunde' bijeen geweest, een bijeenkomst van de Vereniging van leraren in de geschiedenis en aardrijkskunde, welke 10.000 van de 36.000 docenten in deze vakken omvat. De stemming was in mineur: men sprak van 'langzame verstikking'. Men beklagde zich over de concurrentie van de televisie, en ook over het feit dat vele leerboeken, in kleurrijkdom en door de nadruk op het interessante, met de tv schijnen te willen concurreren, waardoor, meent men, de band tussen de gebeurtenissen verloren gaat en de chronologie haar fundamentele betekenis verliest. Eveneens had men er bezwaar tegen dat de geschiedenis- (en aardrijkskunde)-leraar een instructeur wordt, een 'prestataire de services', nl. vanwege zijn aandeel in maatschappijleer en staatsburgerlijke opvoeding. Een petitie met 24.000 handtekeningen is ten slotte aan president Giscard d'Estaing aangeboden. 't Gaat echter niet om een uurtje meer of minder, maar om het feit dat geschiedenis en aardrijkskunde kennelijk als 'matière à option' beschouwd worden.

MEDEDELINGEN

BESTUURSMEDEDELINGEN

Voorburg, 9 januari 1978

Aan de Directeur van de
Stichting voor de Leerplanontwikkeling
Postbus 2041
Enschede.

Zeer geachte Heer,

Het Algemeen Bestuur van de Vereniging van Leraren Geschiedenis en Staatsinrichting in Nederland (V.G.N.) vraagt gaarne Uw aandacht voor het volgende.

Reeds gedurende langere tijd volgen wij de ontwikkeling van het onderwijs in de geschiedenis en de staatsinrichting binnen het lager beroepsonderwijs. Wij zijn daarbij tot de conclusie gekomen, dat dit onderwijs zich in een situatie bevindt die extra zorg behoeft. Opleiding, begeleiding, leermiddelen, enz. laten nog steeds veel te wensen over., ondanks het feit dat er de laatste jaren wat meer aandacht voor het I.b.o. is gekomen. De inrichting ervan is aanzienlijk gewijzigd door het Besluit I.b.o./I.a.v.o. en het Eindexamenbesluit I.b.o.. Deze structurele veranderingen t.a.v. harmonisering en veralgemenisering brachten en brengen grote problemen met zich mee. Vooral ook de meer inhoudelijke kant van de in deze besluiten genoemde vakken baart ons zorgen, m.n. dat in de geschiedenis en staatsinrichting.

Wij hebben derhalve een ad hoc-commissie "C-programma geschiedenis en staatsinrichting I.b.o." ingesteld. Deze heeft als taak zich te bezinnen op

- a. de vraagstukken rond het leerplan I.b.o. geschiedenis (èn aardrijkskunde) en
- b. het eindexamenprogramma op C-niveau.

Het is ons bekend dat in een min of meer geïntegreerde vorm met aardrijkskunde, en soms ook maatschappijleer, reeds het een en ander is gedaan door de Landelijke Pedagogische Centra. Met name voor het I.h.n.o. en het I.e.a.o. zijn door hen activiteiten ontplooid. Ook heeft het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap zich met de problematiek bezig gehouden, hetgeen heeft geresulteerd in een (concept) eindexamenprogramma aardrijkskunde op C-niveau.

Toch zijn wij van mening dat dit de problematiek van het geschiedenisonderwijs in het I.b.o. nog niet voldoende tot een oplossing heeft gebracht. Enerzijds heeft het werk van de LPC o.i. nog te weinig diepgang. Anderzijds heeft het K.N.A.G. — begrijpelijk — zich beperkt tot aardrijkskunde sec, terwijl het betreffende "vak" naast aardrijkskunde ook geschiedenis omvat.

Een en ander in ogenschouw nemend menen wij er goed aan te doen om bij Uw Stichting, die daarvoor immers momenteel de aangewezen instantie is binnen de verzorgingsstructuur, een aanvraag in te dienen voor de ontwikkeling van een leerplan geschiedenis/aardrijkskunde voor het I.b.o.

Deze aanvraag — en het is goed reeds nu daarop te wijzen — brengt enige problemen met zich mee. In de door de S.L.O. opgestelde Nota-Leerplanontwikkeling wordt van de aanvrager de invulling van een aantal "duidelijkheidscriteria" gevraagd. Zonder nu tot een volledige invulling daarvan te kunnen komen, willen wij de volgende opmerkingen maken.

1. Gezien het karakter van de V.G.N. is het aannemelijk dat een te ontwikkelen leerplan wordt gemaakt voor het gehele I.b.o.-veld. Aangezien dit veld nogal breed is, en, voor zover wij daarover kunnen oordelen, zo'n leerplan wel een aantal jaren zal vragen, verdient het overweging om bij de ontwikkeling ervan in de planning ook de directe behoefte in te calculeren. Dit betekent o.i., dat op korte termijn gewerkt zou kunnen worden aan de ontwikkeling van een eindexamenprogramma op C-niveau, en op langere termijn aan het totale leerplan. Weliswaar is dit in wezen de omgekeerde weg — immers toetsing is het laatste onderdeel in de leerplanontwikkeling — maar het eindexamen geeft zoveel problemen, dat deze overweging o.i. gerechtvaardigd is. Wel zal zo'n C-programma slechts een voorlopige functie kunnen hebben, en kan een definitieve versie pas tot stand komen in relatie tot het dan ontwikkelde totale leerplan.

2. Van groot belang is uiteraard, dat de leraar met het leerplan in de klas zo goed mogelijk kan werken. Dit impliceert minstens,

- a. dat een meer algemeen onderwijsleerplan vergezeld moet gaan van een of meer daaruit afgeleide voorbeelden van schoolwerkplannen, en
- b. dat zij tijdens de ontwikkeling in samenwerking met experimenteerscholen tot stand moeten worden gebracht.

3. Gelet op het Besluit l.b.o./l.a.v.o. en het Eindexamenbesluit l.b.o. zal duidelijk zijn, dat de gedachte gaat in de richting van een leerplan geschiedenis/aardrijkskunde. Dit impliceert dat naast de V.G.N. als aanvrager gedacht zal moeten worden aan een instantie die op basis van haar specifieke deskundigheid de aardrijkskundecomponent onder haar hoede neemt. Het K.N.A.G. ligt hier het meest voor de hand.

4. Waar het gaat om leerplannen die meerdere vakken omvatten, is de gedachte aan integratie van die vakken onvermijdelijk. Hoewel voorop zij gesteld, dat de V.G.N. deze gedachte niet zonder meer afwijst, zijn wij van mening dat de huidige praktijk, waarbij verwezen kan worden naar recente LPC-publicaties en een aantal schoolboeken, geen recht doet aan de doelstellingen die het geschiedenis-onderwijs behoort na te streven. Een zorgvuldige bezinning op deze problematiek is daarmee geboden, willen de verschillende componenten met elkaar harmoniëren en aan doelstellingen en aan inbreng van de onderliggende vakken recht doen. Alleen dan bestaat er een mogelijkheid tot vakkenoverschrijdend onderwijs. In dit kader kan, hoewel het Besluit l.b.o./l.a.v.o. dit niet voorschrijft, wellicht ook aandacht gegeven worden aan een mogelijke inbreng van maatschappijleer.

5. Van groot belang is de basisvisie waarop het leerplan moet steunen. Het is ons op dit moment niet mogelijk om deze volledig in te vullen. Daarom wordt volstaan met enkele opmerkingen. Aangezien de V.G.N. een vereniging is die niet stoelt op een levensbeschouwelijke basis en haar leden telt onder alle "zuilen", achten wij het niet juist ons te binden aan een bepaalde levensbeschouwing. Daar staat tegenover, dat in de aan het leerplan onderliggende visie en in de uitwerking ervan wel herkenningsmomenten voor docenten van verschillende levensopvatting aanwezig zullen moeten zijn, zodat zij in hun werken met het leerplan hun overtuiging kunnen inbrengen. Wat betreft de visie op het "vak" en de vakdidactiek kan als mogelijk uitgangspunt dienen de CMLGS' publicatie Geschiedisonderwijs in het lager beroepsonderwijs, en de daarop nog in Kleio te verschijnen kritiek onzerzijds.

6. Wat de te volgen strategie van leerplanontwikkeling betreft, hebben wij ons nog geen concrete gedachten gevormd, uitgezonderd hetgeen onder punt 1 naar voren is gebracht.

7. De rol van de aanvrager in het ontwikkelingsproces is nog niet aan te geven. Wel staat op dit moment althans vast, dat deze vervuld zal moeten worden door mensen met een volledige weektaak.

8. Evenmin hebben wij ons een mening kunnen vormen in hoeverre andere instanties dan de S.L.O. in het proces zouden kunnen of moeten worden betrokken.

9. Ook t.a.v. de hoeveelheid tijd en mankracht die het ontwikkelen van zo'n leerplan zal gaan vragen, hebben wij ons nog geen duidelijk beeld kunnen vormen.

Uit het bovenstaande wordt in elk geval duidelijk dat een nauwe samenwerking met en veel advies van de zijde van de S.L.O. reeds bij het opstellen van een meer definitieve aanvraag nodig zullen zijn. Dit kan tevens leiden tot het ontstaan van een visie, waarin zowel de V.G.N. als de S.L.O. zich kunnen herkennen. Een zekere mate van overeenstemming in denken is immers nodig om te kunnen komen tot een verantwoord leerplan.

Hopend U hiermee in eerste instantie voldoende te hebben ingelicht, en in afwachting van Uw reactie, met gevoelens van de meeste hoogachting, namens het Algemeen Bestuur van de V.G.N.

M.I. Röder, secretaresse.

HER- EN BIJSCHOLING

Adreswijziging: A.L. Verhoog
Waterbieskreek 19 te Leiderdorp.
telefoon ongewijzigd: 071-891003.

REDACTIE KLEIO

Telefoonnummer van de redactiesecretaris drs. F.R. Kat is gewijzigd: 03448-1686.

GESCHIEDENISSCRIPTIE-PRIJSVRAAG

In 1978 organiseert de redactie van KEESINGS ONDERWIJSBLADEN, in samenwerking met de Vereniging van leraren Geschiedenis en staatsinrichting in Nederland (V.G.N.), voor de vierde maal een geschiedenisscriptie-prijsvraag.

Aan deze prijsvraag kunnen leerlingen meedoen die in 1978 eindexamen doen en geschiedenis in hun pakket hebben. Om aan de prijsvraag deel te nemen, moeten zij de voor hun eindexamen gemaakte geschiedenisscriptie inzenden.

De jury bestaat uit vertegenwoordigers van de V.G.N., van Nederlandse universiteiten, en van de Raad van Advies van Keesings Onderwijsbladen.

De inzendingstermijn sluit op 1 april 1978.

De scripties moeten gezonden worden naar: Redactie Keesings Onderwijsbladen, Postbus 9169, Utrecht, met vermelding van naam en adres, naam en adres van de school, en het soort onderwijs dat de inzender(ster) volgt.

STUDIEBIJEENKOMSTEN VAN DE N.V.L.M.

De Commissie Scholing van de Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer organiseert binnenkort een drietal regionale studiebijeenkomsten over het thema WERK en WERKLOOSHEID. Deze bijeenkomsten zijn vrij toegankelijk voor alle geïnteresseerden.

Programma

Op iedere bijeenkomst zal een deskundige informatie geven over de problemen die er met name voor jongeren en schoolverlaters bestaan met werk en werkloosheid.

Na een maaltijd is er gelegenheid lesmateriaal en achtergrondinformatie over dit thema in te zien.

In kleinere groepen zal vervolgens gepraat worden over de mogelijkheden om het thema op school en in de maatschappijleerles te behandelen.

Ter afsluiting wordt een film van het Amsterdams Stadsjournaal over jeugdwerkloosheid vertoond, waarbij de makers voor een nadere toelichting zijn uitgenodigd.

Data

De bijeenkomsten vinden plaats

- op dinsdag 28 februari in Den Bosch. In de Katholieke Opleidingsschool voor Kleuterleidsters, Jullianaplein 2, op nog geen 200 meter van het station. Aanvang: 17.30 uur.
- op donderdag 2 maart in Leiden. In het Sociologisch Instituut van de R.U.-Leiden, Stationsplein 242, tegenover het station. Aanvang: 17.00 uur.
- op dinsdag 7 maart in Zwolle. In Café-Restaurant "Suisse", Luttekstraat 17, vanaf het station vijf minuten richting centrum. Aanvang: 17.00 uur.

Belangstellenden wordt verzocht op tijd aanwezig te zijn.

De bijeenkomsten duren tot 21.30 uur.

Reiskosten worden vergoed volgens de normen van het Ministerie van Onderwijs.

Naar aanleiding van deze bijeenkomsten verschijnt een speciaal nummer van "Sociale Vorming", het verenigingsblad van de NVLM, onder meer met artikelen over leservaringen met het thema.

Losse nummers zijn te bestellen door storting van fl. 5,80 op postgiro 214372, t.n.v. J. Tilbusscher onder vermelding van "Special S.V.".

BOEKBESPREKINGEN

J. Demey, R. Dhondt: Ons verleden in documenten, uitgeverij J. van In, Lier prijs 360 B.fr.

J. Demey, R. Dhondt: Onze tijd in documenten, uitgeverij J. van In, Lier prijs 275 B.fr.

De Belgische uitgeverij van In te Lier heeft twee documentenboeken op de markt gebracht die voor gebruikers van "Geschiedenis in documenten" en "Bronnenboek", van nut kunnen zijn. Nieuw zijn ze niet, het betreft "bijdrukken" van 1976, van oorspronkelijk in 1974 en 1973 uitgegeven bronnenboeken.

"Ons verleden in documenten" geeft teksten van de prehistorie tot aan de Franse Revolutie. Vele teksten hieruit zijn ook te vinden in "Geschiedenis in documenten" (J. Demey werkte daar ook aan mee!).

De nuttige aanvulling die "Ons verleden in documenten" biedt is het grote aantal teksten over Vlaanderen en enige teksten over de problemen tijdens de regeringsperiode van Jozef II over de Oostenrijkse Nederlanden (Vonck-van der Noot).

Het tweede boek: "Onze tijd in documenten" biedt teksten vanaf de Verlichting tot in de jaren '70. Ook hier geldt als voordeel de toevoeging van Belgische teksten (België-Nederland 1830, de Vlaamse Kwestie, Kongo en de dekolonisatie met enige teksten van Lumumba).

F.R. Kat.

L.B. van der Meer, De Etrusken. (Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage 1977, 88 blz., prijs f. 9,75).

In een kort mooi en functioneel geïllustreerd en van overzichtskaartjes en een chronologische tabel voorzien overzicht geven Van der Meer en enkele medewerkers van het Rijksmuseum van Oudheden uit Leiden ons aan de hand van in het museum aanwezige materiaal een blik op het leven van de Etrusken. In een inleiding van 15 blz. komen de problemen rond de afkomst, de politieke geschiedenis, taal, religie en kunst van dit volk aan de orde. Daarna volgen beschrijvingen en afbeeldingen van de archeologische vondsten. Ceramiek, beeldhouwwerk, bronzen sieraden en gebruiksvoorwerpen, grafkisten, munten, etc. passeren de revue. Ook wordt kort aangestipt hoe de Etruskische collectie in het museum is ontstaan. Deze dankt men aan de activiteiten van de amateur archeoloog en kunstkenner en -koper Kolonel J.E. Humbert (1771-1839) die in de jaren twintig en dertig in Italië en Noord-Afrika op verzoek van de Leidse archeoloog Reuvens en met steun van het departement van binnenlandse zaken, waaronder onderwijs, kunsten en wetenschappen toen ressorteerde, vele aankopen heeft gedaan.

Een verklarende woordenlijst sluit het werk af. Het boekje lijkt mij zeer bruikbaar voor scriptieschrijvers. De literatuurverwijzingen zijn echter van dien aard dat alleen VWO-leerlingen er wat mee zullen kunnen aanvangen. Het gaat vrijwel uitsluitend om wetenschappelijke Engelstalige werken. De verwijzingen naar Italiaanse publicaties zijn onbruikbaar. Voor verwijzingen naar klassieke schrijvers kunnen zonodig vertalingen geraadpleegd worden.

v.H.

R. Vaughan, De Bourgondiërs, (Bussum 1976 – Uitgeverij Fibula-Van Dishoeck, prijs f. 36,60)

Wie de publicaties heeft gevolgd van Prof.Dr. Richard Vaughan, zal genoten hebben van de indrukwekkende delen die hij tussen 1962 en 1973 heeft gewijd aan de vier hertogen van Bourgondië uit de familie Valois: Philips de Stoute, Jan Zonder Vrees, Philips de Goede en Karel de Stoute. In 'De Bourgondiërs' (Engelse titel 'Valois Burgundy') probeert hij een samenvatting te geven van de vier zelfstandige boeken, niet-chronologisch en per hertog, maar aan de hand van de verschillende aspecten van de Bourgondische staat.

Het boek begint met een overzicht van de algemene ontwikkelingen in Europa in de tweede helft van de veertiende en in de vijftiende eeuw. Dit gedeelte is niet erg systematisch van opzet; de herhalingen in de tekst doen vermoeden dat het in haast geschreven is. Het volgende hoofdstuk beschrijft het ontstaan van het Bourgondië van de Valois-hertogen. Hierin vinden we vooral de gedachten uit 'Philip the Bold' (Londen 1962). Die denkbeelden houden in, dat Philips de Stoute opzettelijk een nieuwe staat vestigde. Dit idee van een staatkundige eenheid is overal in het boek terug te vinden door-

dat Vaughan telkens de nadruk legt op de unifiserende elementen, maar het regionale en verschillende negeert. Daarvoor komt hij ook openlijk uit in het voorwoord: de strekking van het boek is een verklaring te geven van de identiteit van de Bourgondische staat, waarbij de nadruk ligt op het algemeen Bourgondische.

Maar daarbij gaat de schrijver voorbij aan het feit dat in het nieuwe statencomplex vooral het Franse deel nog zeer afhankelijk was van een groter rijk. Met name op juridisch gebied kan men de afhankelijkheid van Frankrijk merken. Een 'staat' kan men dit samenraapsel maar zeer ten dele noemen; de bestuursinrichting is aanvankelijk nog niet gecentraliseerd en de eenheid bestaat vooral in de persoon van de vorst. En die vorst voelde zich waarschijnlijk nog voornamelijk een Franse prins die binnen en ook buiten Frankrijk een machtspositie wilde opbouwen. De schrijver beschouwt de nieuwe eenheid als het resultaat van een vooropgezet plan van Philips de Stoute, die naar een onafhankelijke staat gestreefd zou hebben. Ogenscheinlijk toevallige gebeurtenissen zoals erfenissen, worden verklaard als gevolgen van de plannen van Philips, die de latere ontwikkelingen voorzien zou hebben. Mocht een dergelijk meesterplan echter al bestaan hebben, dan is het toch beslist onbewijsbaar.

Het derde hoofdstuk behandelt 'de bronnen van onze kennis', de kronieken, oorkonden en vooral rekeningen en de problemen die samenhangen met het interpreteren van die bronnen. Dit onderwerp is eerder door Vaughan behandeld in zijn inaugurele rede. Een dergelijk hoofdstuk mag in dit boek niet ontbreken en het wekt bevreemding dat deze belangrijke gegevens niet als uitgangspunt zijn genomen, maar pas in het derde hoofdstuk opduiken. Het is overigens wel een zeer helder geschreven stuk. In het volgende hoofdstuk vinden we de relaties tussen Bourgondië en zijn burens: Frankrijk, Engeland, het Heilige Roomse Rijk, de paus en de diverse kleinere vorstendommen in Frankrijk en Duitsland. Iedere staat wordt apart behandeld.

De volgende vier hoofdstukken behandelen aspecten van het hof en het centrale bestuur. Daarin ziet men Vaughan op zijn best. Eerst komen de centrale bestuurders aan bod, de hertogen en hun familie, hun kanseliers en hun gouverneurs. Met name de portretten van de afzonderlijke vorsten zijn levendig en boeiend geschreven. Dan volgt de opbouw van het bestuur, de centrale organen vooral, maar ook de gewestelijke instellingen. Hier vindt men de rijke oogst van het diepgravend archiefonderzoek dat de schrijver verrichtte. Deze twee hoofdstukken vormen het hoogtepunt van het boek zoals deze onderwerpen ook in de afzonderlijke studies door hun gedegen karakter en hun helderheid opvielen. Dan volgen de delen over de krijgsmacht en over literatuur, beeldende kunsten en de pracht en praal aan het hof. Het is curieus dat meer dan eens de verhalen uit de ridderromans een inspiratie vormden voor gedragingen van de mensen aan het hof.

Het laatste hoofdstuk behandelt de ondergang van 'Valois-Burgundy' en sluit min of meer aan bij het tweede. Het bevat niet zozeer de structurele oorzaken van die ondergang als wel het verhaal van Karel de Stoute en zijn campagnes, die veel uitgebreider behandeld worden dan ze verdienen.

Voor iemand met een oppervlakkige belangstelling zal dit boek te diep graven om er makkelijk een beeld van Bourgondië uit te verwerven. De vakhistoricus echter zal het ontbreken van een noten-apparaat betreuren; hij zal zijn heil zoeken bij de vier eerdere en fundamenteelere studies. Voor de groepen daartussen, de belangstellende leken, zal de zwakke compositie beslist een bezwaar betekenen. Maar dat neemt niet weg dat dit werk boeiende en zelfs sublieme hoofdstukken bevat. Als een poging om een prettig leesbare samenvatting van vorige onderzoeken te geven, is het boek misschien niet helemaal geslaagd, maar dan is het wel een voortreffelijke mislukking.

D.A. Berents

Prof. dr. Raoul C. van Caenegem, Over Koningen en Bureaucraten. Oorsprong en ontwikkeling van de hedendaagse staatsinstellingen (Elsevier-Amsterdam/Brussel 1977, 383 blz. prijs f. 49,20)

'Over Koningen en Bureaucraten' dankt zijn ontstaan aan een leeropdracht die Van Caenegem tien jaar geleden van de Faculteit van de Rechtsgeleerdheid van de Gentse Universiteit ontving. Aan hem werd in het kader van een modernisering van de rechtenstudie opgedragen een cursus 'Oorsprong en ontwikkeling van de hedendaagse staatsinstellingen' te doceren. Zo ontstond in wisselwerking met zijn studenten 'uit het niets' een leerboek in de institutionele geschiedenis.

Het werk bestaat uit twee geleeltes: een behandeling van de voornamelijk Europese staatsinstellingen vanaf de vroege middeleeuwen tot heden (244 blz.) en een verzameling becommentarieerde teksten van belangrijke politieke documenten (139 blz.). In het eerste gedeelte worden de ontwikkelingen van de staatskundige- en kerkelijke instellingen besproken en gaat de schrijver in op de trends en determinanten van drie ontwikkelingen. In het tweede gedeelte staan o.m. de teksten van de Magna

Carta van 1215, de Petition of Right van 1628, de Déclaration des droits de l'homme et du citoyen van 10 augustus 1789 en teksten uit de Sovjet-constitutie van 1936 en redes van Adolf Hitler. De teksten worden gevolgd door een bespreking van de historische kaders en de betekenis van onze tijd. De belangrijkste trend in de ontwikkeling van de staatsinstellingen is terug te vinden in de titel van het boek: de ontwikkeling van een persoonlijk koningschap naar een anonieme bureaucratie. Als determinanten worden genoemd: Kerk en Staat en hun wederzijdse beïnvloeding, de interactie tussen economie, instellingen en intellectueel leven en de streefdoelen van de politieke machthebbers. De betekenis van een institutionele geschiedenis als hier wordt aangeboden ligt naar mijn mening minder in de hoeveelheid informatie dan in de vergelijking van de ontwikkelingen in vergelijkbare periodes en territoria. Zo wordt verrassend duidelijk hoe de staatsinstellingen van Engeland zich anders ontwikkelden dan die van de Westeuropese staten. Even verrassend is de Noord-Zuid-dichotomie, door een aaneenschakeling van factoren ontstaan, in het licht waarvan de betekenis van de Weberthese danig wordt gerelativeerd. Helder komt ook naar voren hoe uitzonderlijk de westerse liberale democratie eigenlijk wel is. Het trekken van de grote lijnen is één van de grootste verdiensten van deze studie.

In zijn voorwoord wijst Van Caenegem op de onmetelijke hoeveelheid stof waaruit hij moest putten. Het is dan ook niet verwonderlijk dat soms zaken wat minder discutabel zijn voorgesteld dan ze in feite zijn en hier en daar onnauwkeurigheden voorkomen. Zo is het voor mij de vraag of je na Namier nog kunt spreken van 'de twee grote partijen van de 18de eeuw, de Whigs en de Tories' (blz. 78), of je het nazi-realisme in de kunst, ook wel de zwarte barok genoemd, met expressionisme mag aanduiden (blz. 193) en kan ook over de kijk van Van Caenegem op de Opstand in de Nederlanden en de Scheuring van het Koninkrijk worden getwist. Het Communistisch Manifest is van 1848 en niet van 1847 (blz. 90) en de anabaptisten waren voorstanders van de doop op volwassen leeftijd, ze lieten zich niet voor een tweede maal, als volwassenen dopen (blz. 183). In de bespreking van de kerkorganisatie van de calvinisten ontbreekt de classis en de classale vergadering, terwijl naar veler oordeel juist de classis het hart van deze kerkorganisatie was (blz. 135; verg. Tukker, C.A. *De Classis Dordrecht van 1573 tot 1609* Leiden 1965).

Op één plaats heeft Van Caenegem zich laten verleiden tot een simplificatie die demagogisch aandoet. Ik bedoel zijn beschrijving van de hedendaagse economische problematiek van Engeland als een regelrecht gevolg van de invoering van een aantal sociale maatregelen door de Labour-regering na 1945 (blz. 174). In dat kader schrijft hij: 'Niets is eenvoudiger dan de massa het aards paradijs te beloven, fictieve rijkdom te scheppen door bankbriefjes te drukken, eindeloos te lenen en zo, in Zuid-amerikaanse populistische stijl, een inflatie van 400% tot 600% per jaar te scheppen. Men bouwt echter geen sociaal paradijs op een economisch kerkhof.' De achtergrond van de Britse moeilijkheden is natuurlijk heel wat gecompliceerder en wat dat demagogisch aspect betreft, Van Caenegem weet uiteraard best dat de Engelse inflatiecijfers in een andere, veel kleinere orde van grootte liggen.

Het boek van Van Caenegem is een boeiende inleiding in de geschiedenis van de westerse staatsinstellingen. Voor de docent zal de waarde ervan ongetwijfeld ook liggen in de verzameling teksten van de politieke documenten. Voor één ding moet ik hem echter toch nog waarschuwen: het boek is, voorzichtig gezegd, een beetje moeilijk geschreven. Het taalgebruik van de schrijver is niet direct alledaags. Zo is een 'pressiemiddel' bij Van Caenegem een 'drukkingsmiddel' (blz. 168), een verdrag bij onderlinge overeenkomst gesloten heet een 'synallagmatisch contract' (blz. 68) en het ontbreken van een eenhoofdige leiding een 'acefale structuur' (blz. 47). De zetter heeft er kennelijk ook moeite mee gehad. Er staan nogal wat drukfouten in het boek (Foirfaitaire in plaats van forfaitaire, blz. 79, kleeos in plaats van kleros, blz. 103 enz.). Wie zich daardoor niet laat afschrikken, vindt in het boek echter veel wat hem zal boeien.

G. Groenhuus

Prof. Dr. B.W. Schaper: Het trauma van München, Elsevier, Amsterdam 1976, 284 blz., prijs f. 22,50.

Prof. B.W. Schaper heeft in de loop van 1976 een aantrekkelijk boek het licht doen zien: 'Het trauma van München', uitgekomen in de serie Elsevier Documentair.

Beginnend bij de in München 1938 culminerende 'appeasement'-beweging der dertiger jaren behandelt hij vervolgens de Duits-Russische betrekkingen tussen augustus 1939 en juni 1941, de Jalta-conferentie, de Koude Oorlog, de Korea-oorlog, de Suez-crisis, de Cuba-crisis en de Vietnam-oorlog. Het is een voortreffelijk, hier en daar meeslepend verhaal geworden; een verhaal van goeddeels bekende feiten, waarin echter een nieuwe eenheid gebracht wordt, doordat Schaper steeds antwoord tracht te geven op de vraag, in hoeverre herinneringen aan München 1938 een rol gespeeld hebben in de gang der gebeurtenissen.

Schapers boek lijkt me van groot belang zowel voor leraren die behoefte hebben aan goed preparatiemateriaal en goede achtergrond-informatie, als voor wat oudere VWO-leerlingen, wanneer zij geïnteresseerd zijn in contemporaine internationaal-politieke problemen of op zoek zijn naar een geschikt thema voor een eigen werkstuk. Het boek lijkt me bovendien zeer geschikt als uitgangspunt van een thema '1938-1976: veertig jaren wereld-politiek in de ban van dwangvoorstellingen'!

Het boek lijkt me in zoverre nog extra-aantrekkelijk voor het onderwijs, dat het geschreven is door iemand die zelf sterk geëngageerd in zijn verhaal staat (enkele malen zelf letterlijk!) en meent geschiedenis niet te moeten bedrijven als een tot niets verplichtend spel, maar veeleer zodanig dat een historische bijdrage wordt geleverd tot de oplossing van eminente problemen van dit ogenblik. Leerlingen die daaraan toe zijn, kunnen er veel uit opsteken over de mogelijkheden om het verleden zo te bestuderen, dat men beter georiënteerd de toekomst tegemoet gaat.

Vermeld dient zeker nog te worden dat Schapers boek mede gebaseerd is op de werkresultaten van Leidse doctoraal-werkgroepen, die op deze manier veel grotere lezerskring bereikt hebben dan de kleine groep binnen de universiteit (overigens, er worden in Nederland vast wel meer interessante colleges gegeven).

Kunnen geïnteresseerden niet wat vaker kennis nemen van waartoe zulke colleges geleid hebben? Maar wie weet wordt door de Utrechtse bijdragen aan "Kleio" een 'trend' gezet . . .).

Minder zeker ben ik ervan, of Schapers boek de specialisten veel te bieden heeft: ik ben niet goed genoeg in de literatuur bekend. Toch lijkt het me dat het boek de echte charmes heeft van de vroege, 'voorbarige' synthese: bevrediging van het verlangen naar greep op de materie en aanmoediging van verder onderzoek door de aanwezigheid van thetische uitspraken en prettig grote hiaten. — Het bezit er natuurlijk ook de voor de hand liggende zwakheden van.

Aan enkele van deze positieve en negatieve aspecten wil ik in dit tweede gedeelte van de recensie aandacht wijden.

Schaper die a prima vista — én door zijn verteltalent én door zijn aandacht voor de stroom der afzonderlijke gebeurtenissen — de indruk wekt van een ras-echte evenementialist te zijn, levert bijna 'nebenbei' en zeker zonder de niet-ongebruikelijke polemische toon een bijdrage tot een meer structuralistische benadering, en wel, dunkt me, op het terrein der 'conjonctures mentales'. Daarbij betreedt hij het nog maar zeer gedeeltelijk ontgonnen gebied der (collectieve) voorstellingen, in dit verband der dwangvoorstellingen. Ja, eigenlijk wordt Schapers keuze der 'cases' hierdoor meer gelegitimeerd dan door de onmiddellijke samenhang ervan met 'München 1938'. Immers, de geschiedenis der Duits-Russische betrekkingen wordt door hem meer bestudeerd vanuit een algemene 'appeasement'-problematiek dan vanuit 'München'. Ook vindt men reminiscenties aan München meer bij degenen die 'Jalta' bestudeerd hebben dan bij de deelnemers aan de conferentie zelf. In de 'case-studies' Koude Oorlog en Korea komt men alleen verspreide, individuele 'München'-reacties tegen. In de 'case-study' Cuba blijkt meer van een verwerking van 'München' dan van een 'München'-trauma. Eigenlijk is alleen 'Suez' een — ook door Schaper als zodanig aangepresen — schitterend voorbeeld van traumatische herbeleving!

Ik denk dat verder onderzoek op dit terrein gebaat zou zijn bij nauwkeuriger begripsvorming. Daarbij zou scherp onderscheid moeten worden gemaakt tussen 'appeasement' als (onbeladen!) reactie-alternatief in de internationale betrekkingen (was de Russische reactie op de Duitse politiek er zo één?) en 'München-als-trauma'. Bovendien zouden we, denk ik, erg voorzichtig moeten zijn met het begrip 'trauma': er is een groot verschil tussen de niet scherp omliggende populaire betekenis van het woord en het psychologisch concept, waarin met name het verdrongen zijn, het vergeten zijn centraal staat. Misschien zouden we er goed aan doen te spreken van een dwangvoorstelling. Deze zou dan nader omschreven kunnen worden als een voorstelling, die ontstaat doordat een individu in een crisissituatie zodanig waarneemt, dat het waargenomen in hoge mate identiek wordt aan een eertijds traumatisch beleefde ervaring. Zulke dwangvoorstellingen zouden dan leiden tot een dwangmatig gedrag, dat nader bepaald zou kunnen worden als óf extreem gelijk aan óf extreem anders dan de reactie op de eertijdse traumatische ervaring.

Bestaat er bovendien zo iets als een collectief trauma (ik blijf verder Schapers begrip gebruiken)? En zo ja, hoe collectief moet het zijn om de beleidsvorming te kunnen beïnvloeden? Is het voldoende, als het trauma de politieke elite aankleeft of moet ook de brede massa ermee behept zijn? — Dit zijn met name vragen, waarop misschien een antwoord kan worden gevonden met hulp van de sociale psychologie.

Al lezende kreeg ik het vermoeden, dat het trauma niet voldoende aangeduid was met 'München' of zelfs 'appeasement'. Schaper laat overigens zelf zien, dat o.m. anti-bolsjewisme, schuldbesef na Verdun

en Versailles en reacties op de Spaanse Burgeroorlog er deel van uitmaakten. Ik vraag me daarom af, of het trauma niet veeleer moest heten "De ineensstorting van de liberale, Europese verwachtingen van een menselijker toekomst": de dodelijke verwonding van de in de 18e eeuw geboren Mensenrechten met hun nadruk op de vrije, individuele mens. Zo gezien worden 'München' en 'appeasement', maar ook 'Vietnam' en wat al niet meer, aspecten van een veel langduriger, langzaam bewegende 'conjuncture mentale'.

Tenslotte, in een voortgezet onderzoek zou meer aandacht moeten worden besteed aan de 'kwantitatieve' invloed van dit trauma op de beleidsvorming. Daarbij lijkt het van het grootste belang steeds de functie van een dergelijke voorstelling in de gaten te houden (zeker is het mogelijk onderscheid te maken tussen het echte trauma en het demagogisch gehanteerde pseudo trauma).

Véél vragen en opmerkingen; afdoend antwoord zal zeker niet gauw gegeven worden. En in afwachting van die antwoorden kan men met veel geneogen kennis nemen van Schapers boeiende poging om meer verbinding te leggen tussen een aantal cruciale gebeurtenissen in de internationale politiek.

N.J. Maarsen

L. de Jong, Fragmenten uit het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog (de delen zijn: "de jaren '30"; "De Duitse invasie", "De Jodenvervolgung I" en "Het illegale werk"), Staatsuitgeverij 's-Gravenhage 1977, elk deel telt 126 blz. en kost f. 7,90.

Het was een goede gedachte om een aantal verhalende fragmenten uit de verschenen delen van het standaardwerk van Dr. L. de Jong naar thema's gebundeld in pockets uit te geven.

De drie laatstgenoemde deeltjes zijn van goede kwaliteit en het ware toe te juichen, wanneer deze in de leraren- en de leerlingenbibliotheek een plaats zouden krijgen. De in deze boekjes opgenomen fragmenten zijn het waard, dat zij door velen worden gelezen.

Dit geldt ook voor het eerste "hoofdstuk" van het eerste deel, waarin de Rijksdagbrand wordt behandeld. De schrijver toont hieraan aan, dat de beschuldigde Marinus van der Lubbe werkelijk de enige dader van die brandstichting was.

Het gedeelte over de werkloosheid geeft veel wetenswaardigheden over de uitkeringen, maar blijft overigens te veel aan de oppervlakte.

Het zwakst is het fragment "Colijn en de Aanpassing", waarin die aanpassing nauwelijks behandeld wordt, hetgeen mede wordt veroorzaakt door het ontbreken van beschouwingen over het vasthouden aan de gouden standaard in een periode, waarin dit edele metaal steeds meer in waarde steeg. Trouwens ook de kwesties met betrekking tot de handelsbalans komen onvoldoende uit de verf. Hier zal de leraar wel aanvullend werk moeten verrichten.

Slordig is, dat de tekst te sterk is overgenomen uit de standaardwerken. Daardoor heeft de uitspraak in het tweede deel op pag. 9 met betrekking tot het aantal N.S.Bers in ons land, zoals "bleek uit de eerste twee delen van ons werk" weinig zin. Moeilijker is de uitspraak in hetzelfde deel op pag. 10 over de vijfde kolonne "ik heb zestien jaar geleden in mijn proefschrift" hierover geschreven. De zelfde zinsnede uit het boekje uit 1977 staat op blz. 105 van het derde deel van de grote uitgave, maar dat werk verscheen in 1970.

In het eerste deeltje lezen wij op pag. 104, dat het Nederlandse Comité van Kunstenaars en Intellectuelen later ter sprake zal komen, maar dit is dan reeds gebeurd op pag. 29 van hetzelfde deel.

Deze schoonheidsfouten mogen echter geen bezwaar opleveren bij de waardering van het gebodene en met belangstelling kan worden uitgezien naar de publikatie van volgende delen.

Dr. J. Verseput

Ottfried Neubecker, Heraldiek. Bronnen, symbolen en betekenis. Elsevier (Amsterdam-Brussel) 1977. Vertaald en bewerkt door jhr. mr. R.C.C. de Savornin Lohman. Oorspronkelijke titel: Heraldry, sources, symbols and meaning, uitgever: Mc Graw Hill Book Co. 1976) Prijs f. 110,— binnenkort f 125,—.

De oorsprong van de heraldiek ligt in de behoefte aan duidelijke herkenningpunten, aangebracht op de wapenrusting van het ruitervolk, teneinde vriend en vijand in het strijdgewoel beter te kunnen onderscheiden. In de loop van de twaalfde eeuw gingen de krijgers te paard meer en meer over tot het dragen van helmen die het gelaat geheel of gedeeltelijk bedekten, maar het gezichtsveld aanzienlijk beperkten. Het schild bleek het meest geschikte onderdeel van de wapenrusting voor het

aanbrengen van deze herkenningpunten, meestal grillige en felgekleurde figuren, die een duidelijk contrast vormen met de grondkleur van het schild. Aanvankelijk was het hierop aangebrachte motief, het zogenaamde (heraldische) wapen, gebonden aan slechts één persoon, die het in de begintijd nogal eens verwisselde voor een ander, maar allengs werd het wapen erfelijk bezit van een bepaald geslacht. Er ontwikkelde zich een systeem, de heraldiek, dat vorm, stand en kleur van het afgebeelde teken aan strenge regels bond. Tot het wapen in ruime zin behoort onder andere de helm met het daarop geplaatste helmteken, dat oorspronkelijk was bedoeld voor herkenning van de ruiter op grote afstand. In de toernooicultuur die onder invloed van het ridderideaal vanaf de dertiende eeuw tot grote bloei kwam, nam de heraldiek een belangrijke plaats in. Herauten, onder meer belast met de organisatie van deze tot sport verheven tweegevechten, bekeken aan de vooravond van het toernooi schilden en helmen van de kandidaatdeelnemers en bepaalden wie van hen op grond van afkomst en reputatie mochten meedoen. Als geheugensteuntje hierbij dienden de door of vanwege de herauten samengestelde wapenboeken, waarin de wapens, soms gerangschikt naar wapenfiguur, stonden afgebeeld. Aangezien de ridderschap zich op den duur bijna uitsluitend ging bezighouden met het gevecht op het toernooi ten koste van dat op het slagveld, werd de heraldiek losgekoppeld van het militaire bedrijf en ging zij een eigen leven leiden. Het ietwat driehoekige ruiterschild en de helm met vizier, beide ontleend aan het toernooigevecht, werden voor de heraldiek de meest gebruikelijke, hoewel hun vorm zich onder invloed van de diverse cultuurstijlen nogal eens wijzigde. Naast de ridderschap en de hoge clerus gingen ook rijke burgers over tot het voeren van een wapen, later ook instellingen zoals steden en kloosters en in de moderne tijd tenslotte ook staten. Bij eerstgenoemde hing het hierop aangebrachte motief vaak nauw samen met hetgeen er op hun zegels stond afgebeeld.

Over enkele aspecten van de heraldiek heeft Ottfried Neubecker, directeur van de Allgemeine Deutsche Wappenrolle en bestuurslid van de Internationale Academie voor Heraldiek, vorig jaar een engelstalig boek samengesteld dat onlangs in het nederlands werd vertaald en bij Elsevier werd uitgegeven. Het resultaat is een werk van populair-wetenschappelijke allure dat door de lichtvoetige stijl waarin het geschreven is, zich gemakkelijk laat lezen en door het grote aantal illustraties, die doorgaans goed op de tekst aansluiten, even kleurrijk is als de heraldiek zelve. Op de indeling van hoofdstukken en paragrafen is echter het een en ander aan te merken. Een behoorlijke inleiding met concrete informatie over het wezen van de heraldiek, haar ontstaan en haar ontwikkeling door de eeuwen heen ontbreekt. Juist die lezers, voor wie een boek als dit bedoeld is, wordt daardoor in onvoldoende mate de kennis meegegeven die nodig is om het eigenlijke onderwerp te lijf te kunnen gaan. Op de summiere inleiding volgt een hoofdstuk over de heraut, zijn functies, zijn kleding en zijn optreden in de moderne tijd. Vermoedelijk pakt de auteur juist dit onderwerp het eerst bij de kop omdat hij een aanloopje nodig heeft voor de beschrijving van de wapenboeken en de overige bronnen der heraldiek. Over de rol van de heraut op het toernooi vinden we op deze plaats weinig: Neubecker bespreekt deze verderop in de hoofdstukken over het schild en de helm, die ondergebracht zijn in het hoofdbestanddeel van het boek, de beschrijving van de onderdelen van het wapen in ruime zin. Voordat hij daarmee begint geeft hij eerst een lijst van termen die in deze beschrijving al dan niet aan de orde zullen komen, en een kort betoog over de elementaire beginselen van de heraldiek. Over de vraag of deze lijst niet beter hierna geplaatst had moeten worden, valt te twisten, maar ze was overzichtelijker geweest als de termen naar soort gerangschikt waren. Nu staat alles door elkaar, benamingen van de diverse tekens, vormen van schilden, helmen etc., soorten wapens, begrippen uit de beschrijvende heraldiek etc.

De gedeelten over schild, teken, helm en kroon zijn volgens hetzelfde en overigens zeer aanvaardbare stramien opgebouwd: eerst hun ontwikkeling vanaf de oudheid tot in de nieuwe tijd, waarna het betoog zich toespitst op hun voorkomen als heraldische elementen vanaf de opkomst van de heraldiek tot in onze tijd. Voor de beschrijving van het teken wordt de meeste plaats ingeruimd. In zeventig bladzijden komen aan de orde: de kleuren en de regels volgens welke zij met elkaar en de tekens mogen worden gecombineerd, de wijzen van verdeling van het schild en tenslotte de tekens zelf, de meest voorkomende (leeuw, kruis, adelaar) apart, de overige per categorie (fabeldieren, zoogdieren, bloemen en planten, bouwwerken, gereedschappen en hemellichamen). Terecht besteedt Neubecker in zijn relaas over de helm veel aandacht aan het helmteken, een essentieel onderdeel van het wapen in ruime zin. Na de kroon komen de overige attributen (schildhouders, voetstukken etc.) nog aan bod. Het hoofdstuk "wapenrecht" is het minst homogeen. Hierin komen aan de orde: de gefingeerde wapens van personen uit de preheraldische tijd en van vorsten en rijken aan de uiteinden van de middeleeuwse wereld, het verband tussen heraldiek en feodaliteit, de ontwikkeling van enkelvoudige naar uit meer kwartieren bestaande wapens (door huwelijk en samenkomen van het bestuur van meer territoria in één hand) en aan de heraldiek van de kerk, universiteiten, niet-monarchale staten (stadstaten, (volks) republieken, federaties e.d.) en steden.

J.P. Brooke—Little sluit het boek af met de beschrijving van het voorkomen van heraldieke elementen op gebouwen, meubels en gebruiksvoorwerpen. Zijn verhaal mondt uit in een beschouwing van de rol van de heraldiek in onze tijd.

Als punten van kritiek van wat meer gedetailleerde aard valt allereerst op te merken dat de vertaler/bewerker kennelijk niet in alle opzichten op de hoogte is van de terminologie die in de Nederlandse historische wereld wordt gehanteerd ten aanzien van bepaalde personen en begrippen. Zo vinden we als onderschrift bij een geproduceerde tekening uit een vetebrief tegen de Brabantse hertog deze aangeduid als Johannes III in plaats van het gebruikelijke Jan III. Verder wordt nogal eens de term Rooms-Duitse rijk gebezigd, een begrip dat gewoonlijk wordt aangeduid met het Heilige Roomse Rijk of met het Duitse Rijk. Zijn dit foutjes van mindere importantie, storender is de foutieve mededeling dat in 1066 de Noormannen Engeland binnenvielen, een opmerking die op diverse plaatsen is aangetroffen. De fout is hoogstwaarschijnlijk te verklaren uit de onjuiste vertalen van "Norman", dat nu eenmaal Normandiër betekent en niet Noorman. Op pagina 68 worden de kruistochten militaire expedities van de vroege middeleeuwen genoemd. Minder juist is verder de opmerking dat tot in de tiende eeuw alleen koningen het recht hadden om stukken te voorzien van hun zegel. Strikt genomen had ook de paus dit recht. Tenslotte waren de Middeleeuwse steden niet soeverein ten opzichte van hun vorst, zoals in de paragraaf over de wapens van de steden beweerd wordt, maar autonoom.

Een groot pluspunt van het boek zijn de als bijlage opgenomen lijst van oude wapenboeken uit de periode 1250-1550 en de vrij uitgebreide bibliografie.

Joep van Hoof

H.J. van Velzen, Franciscus van Assisi 1226-1976, lesbrief voor de hogere klassen avo-vwo, 20 p. Uitgave: Franciskaanse Samenwerking. Maliesingel 74, Utrecht, prijs f. 1,25.

Franciscus van Assisi, de man die, welvarend, vrijwillig de armoede koos, blijft boeien. Dit wordt opnieuw duidelijk uit deze lesbrief, waarin voor ons het beeld opgeroepen wordt zowel van de historische figuur Franciscus als van de omgeving en de tijd waarin hij geleefd heeft.

Temidden van grote politieke, sociale en godsdienstige veranderingen wordt in 1182 in de stad Assisi, in de landstreek Umbrië en in het land Italië Franciscus geboren, als oudste zoon van een rijke lakenkoopman. Na deze schildering van het décor, waarin de hoofdpersoon zal gaan optreden, geeft de auteur een overzicht van de bronnen en getuigen, waaruit onze kennis over Franciscus geput kan worden. Hierbij maakt hij tevens de leerlingen attent op het verschil in bronnen, zodat bij hen de vraag naar de betrouwbaarheid van de verschillende bronnen wel *moet* rijzen.

Aan de hand van een aantal steekwoorden — roeping, vroomheid, armoede, preken en broederschap — komen vervolgens de belangrijkste facetten van het leven van Franciscus ter sprake. Ook bij deze beschrijving vlijft Franciscus een kind van zijn tijd. Het meest duidelijk springt dat in het oog bij het facet armoede. Het fameuze geldverbod, dat Franciscus aan zijn volgelingen oplegde, vormde een scherpe tegenstelling met de vroeg-kapitalistische ontwikkeling van zijn dagen. In wezen stond Franciscus op het "breukvlak" van twee perioden: de overgang van de agrarische naar de vroeg-kapitalistische maatschappij met de daaruit voortvloeiende verandering in het waardensysteem.

De lesbrief is verlucht met een viertal functionele vignettes. Aan het eind vinden we een opgave van bronnen, literatuur en van adressen waar audiovisuele leermiddelen over het onderwerp te krijgen zijn. Behalve voor klassikaal gebruik leent deze lesbrief zich ook uitstekend als uitgangspunt voor het maken van een werkstuk door de leerlingen.

De auteur heeft met deze lesbrief aangetoond dat Franciscus en zijn tijd nog niets van hun actualiteit verloren hebben, mede door de wijze waarop hij het geheel presenteert.

B. Molenkamp.

Gekast naar de konst. Fragmenten uit P.C. Hoofts Nederlandsche Historiën. Uitgegeven door F.L. Zwaan, C.W. de Kruyter en S. Groenveld. (Tjeenk Willink-Noorduyn, Culemborg 1977, 230 blz., prijs f. , ISBN 90.11.91317.5).

Met deze keuze uit Hooft's *Historiën* is de serie *Klassieke Nederlandse Letterkunde* inderdaad een fraai 'gekast' kleinood rijker geworden. De fragmenten zijn gekozen door dr. De Kruyter en van een taalkundige annotatie voorzien door Dr. Zwaan. Drs. Groenveld verzorgde de geschiedkundige aantekeningen. Een aantal welgekozen illustraties, helaas wat donker afgedrukt, vullen de tekst aan.

Voor Hooft's tekst is gekozen voor de editie van 1703, zoals deze herdrukt is in de uitgave *Alle de werken, 1611-1738* door Hellinga en Tuynman in 1972. De fotomechanische herdruk van de tekstfragmenten (29 stuks) is op deze wijze wel goedkoper dan opnieuw zetten, maar laat druktechnisch soms te wensen over.

Over de zeer uitvoerige taalkundige en de historische annotatie valt niets dan lof te melden. De uitgevers hebben als lezers en gebruikers van deze uitgave, zo blijkt uit de inleiding, vooral het oog gevestigd gehad op M.O. cursisten en studenten. Leerlingen van de hoogste HAVO/VWO klassen kan men beter niet op deze teksten loslaten, of het moeten wel zeer goede zijn. Wil men hen met Hooft laten kennismaken dan is misschien de uitgave van M. Nijhoff, *Hooft Historien in het kort*. Amsterdam 1947 door z'n vereenvoudigde transcriptie meer aan te bevelen. Ook deze uitgave is van een taalkundige annotatie (minder omvangrijk) voorzien.

De gekozen fragmenten bewijzen ook nu weer dat het lezen van Hooft nog altijd een boeiende bezigheid kan zijn. Slechts een opmerking naar aanleiding van fragment 14 (Hooft, Boek VI, p. 247). De uitgevers gaven het de titel 'Aandacht voor gewone burgers' mee. Pal er naast staat een afbeelding met als ondertekst 'De gewone man aan de arbeid . . . (het gaat om een afbeelding van bouwvakkers)'. Dit kan verwarrend werken. Met de gewone burgers of zoals Hooft schrijft 'de gemeene man' wordt hier toch wel degelijk de aankomende regentenklasse bedoeld en niet de gewone man in onze betekenis van het woord.

Van het gewone volk, het grauw, moest Hooft niet al te veel hebben. Dat blijkt wel uit zijn beschrijving van de beeldenstorm te Antwerpen en de houding van het volk bij de overgang van Vlissingen in 1572 naar de zijde van de Prins. Daar biedt een figuur uit het volk aan om voor een paar vaten bier de kanonnen op de wal tegen de Spanjaarden te laten bulderen (het gebeurt ook zo). Het volk is hem te 'oplopend' (opvliegend), 'radt ter hand, en geneyght het doen aan 't dreyghen te knopen'. Misschien is het nuttig om nu het toch over Hooft gaat te wijzen op de nieuwe brievenuitgave die aan het verschijnen is. Het gaat om: *De briefwisseling van Pieter Cornelis Hooft*. Uitgegeven door H.W. van Tricht, (3 dln. Tjeenk Willink-Noorduyn, Culemborg, 1977-). De delen I (1599-1630) en II (1630-1637) zijn reeds verschenen. Over deze magistrale uitgave valt eigenlijk alleen maar de loftrumpet te steken. De latijnse, franse en italiaanse brieven zijn ook opgenomen en tevens vertaald. De brieven laten ook zien dat Hooft te Muiden meer deed dan dichten en schrijven. Zijn rol als bestuurder van dit gebied met z'n voor een deel gecompliceerde juridische structuur (het Gooiland) komt menigmaal aan de orde en de lezer krijgt een aardig beeld van de vroeg 17e-eeuwse samenleving.

P. van Hees.

Onder de titel "Almelo en de non-proliferatie" heeft in maart j.l. het Nederlands Instituut voor Vredesvraagstukken een publicatie uitgegeven waarin onder meer de stelling wordt verdedigd dat Nederland niet moet meewerken aan de levering van licht verrijkt uranium aan Brazilië, als dat land niet bereid is de opslag van plutonium onder beheer te stellen van het Internationale Atoombureau te Wenen. Tevens wordt in deze publicatie gepleit voor een nieuw non-proliferatiebeleid, dat wil zeggen een beleid dat ten doel heeft de verspreiding van het bezit van kernwapens in de wereld tegen te gaan.

De goed leesbare publicatie steunt op een uitgebreid literatuuronderzoek (achterin is de gebruikte literatuur vermeld) en gaat vergezeld van een drietal bijlagen waarin onder meer wordt ingegaan op enkele wezenlijke grondbegrippen als kerncentrale, verrijking - opwerking en kernbrandstof.

Deze publicatie kan zowel voor de lessen geschiedenis als de staatsinrichtinglessen goede diensten bewijzen als:

1. achtergrondinformatie voor de docent;
2. uitgangspunt voor een werkstuk van leerlingen van bovenbouw HAVO en VWO.

"Almelo en de non-proliferatie" (gestencild) wordt belangstellenden toegezonden nadat ze f 5,- per gewenst exemplaar hebben overgemaakt op postgirorekening 1756564 ten name van de penningmeester van het Nederlands Instituut voor Vredesvraagstukken, onder vermelding "Almelo".

B. Molenkamp.

OORLOGS+ VERZETSMUSEUM OVERLOON

(6 km ten noorden van Venray)

Het museum toont u in voorwerpen, foto's, dokumenten e.d. de Tweede Wereldoorlog in al zijn facetten. Hoe kon deze oorlog ontstaan? Wat bereikte het Verzet? En de belangrijkste vraag: Welke les kan geleerd worden uit deze oorlog?

Het uitgebreide documentatiecentrum is niet alleen geschiedenisles, maar ook een les maatschappijleer. Het museum wil, door de jeugd indringend te confronteren met dit stuk geschiedenis, wegen aangeven hoe de vrede te bewaren, hoe het ontstaan van dictatuur te voorkomen.

In dit kader zou het voor de vakken geschiedenis en maatschappijleer nuttig kunnen zijn deze les in het programma in te bouwen. Na afspraak kan een gratis rondleiding in het documentatiecentrum worden gereserveerd.

Entree voor schoolgroepen: middelbare scholieren f 1,50 p.p., scholieren L.O. f 1,- p.p.. Gemiddelde bezoekduur ca. 2 1/4 uur.

Het museum is dagelijks geopend: 0.900-18.00 uur; 1 okt.-1 mei echter 09.30.-17.00 uur. Gesloten: 1 jan., 24, 25, 26, en 31 dec.

Inlichtingen: tel. 04788-820.

Kantoor/afspraken rondleidingen: tel. 04788-250.

Gemeente 's-Gravenhage

Bij het

MUSEUM VOOR HET ONDERWIJS

kan op korte termijn worden benoemd een

docent geschiedenis

Deze funktionaris zal worden belast met het geven van lessen met behulp van museummateriaal, dia's en films over de geschiedenis, staatsinrichting en oudheidkunde, aan leerlingen van het vijfde leerjaar basisschool tot en met het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs. Tevens zullen bepaalde beheerswerkzaamheden, zijn afdeling betreffende, tot zijn taak behoren.

Voor deze funktie is een volledige onderwijsbevoegdheid vereist. Ruime ervaring in het lesgeven strekt tot aanbeveling.

Salaris, afhankelijk van opleiding en bevoegdheid, van f 2.708,— tot f 4.933,— per maand (in de rang van didaktisch ambtenaar A, B of C).

De secundaire arbeidsvoorwaarden van de gemeente zijn van toepassing.

Nadere inlichtingen worden gaarne verstrekt door de heer Drs. W. G. van der Weiden, directeur van het Museum voor het Onderwijs, telefoon 070 - 46.93.44.

Van gegadigden wordt de bereidheid tot medewerking aan een psychologisch onderzoek verwacht. Het resultaat hiervan wordt, zo mogelijk direct na afloop, door de psycholoog met de sollicitant besproken. Rapport zal slechts worden uitgebracht na toestemming van de kandidaat.

Schriftelijke sollicitaties, met vermelding van volledige personalia, kunt u binnen veertien dagen na het verschijnen van deze advertentie onder nr. P.V. 814 richten aan de Directeur van het Gemeentelijk Bureau voor Personeelsvoorziening, Burgemeester De Monchyplein 10, 's-Gravenhage.

ELSEVIERS HISTORISCHE SCHOOL-ATLAS

Drs. S.J. de Vries

zevende druk

112 blz.; 148 foto's; 56 blz. kaarten in vele kleuren en een uitvoerig register; gebonden f 26,75.

Een unieke atlas, die dankzij de combinatie van kaarten en platen een caleidoscopisch beeld biedt van zowel de politieke, culturele als maatschappelijke geschiedenis. In de geheel vernieuwde lay-out van deze druk vormen de illustraties nu ook typografisch een duidelijke tweeenheid met de kaarten, waardoor het gebruik van de atlas sterk is vereenvoudigd.

INLEIDING TOT DE KUNTGESCHIEDENIS

F.C.A. Bremer

zestiende druk

160 blz.; 360 foto's; gebonden f 21,25

Dit bekende handboek stelt de student in staat zich een oordeel te vormen, gebaseerd op zowel de historische samenhang der cultuurperiodes als op zuiver esthetische normen, over wat in bouw-, beeldhouw- en schilderkunst van de oudheid tot heden is voorgebracht.

DIT IS AMERIKA portret van de Verenigde Staten

samengesteld met speciale medewerking van Prof. Dr. J.W. Schulte Nordholt.

239 blz.; paperback f 19,90

Dit boek geeft inzicht in de explosieve ontwikkeling van dit land. Het geeft een historisch overzicht, een algemeen profiel van het huidige Amerika en portretten van honderd belangrijke Amerikanen: van Walt Disney tot Lincoln, van Louis Armstrong tot Roosevelt.

Verkrijgbaar in de boekhandel

**ELSEVIER NEDERLAND B.V. — AM-
STELDIJK 166 — AMSTERDAM**

DIDAKTIEKCOMMISSIE

DRS. J. BAALBERGEN, *voorzitter*, Sandbergstraat 8, Abcoude, tel. 02946-3207.
MEVR. D.H. VERHAGEN, *secretaresse*, Wortelhaven 16, Dokkum, tel. 05190-4560.
P. DOVES, *penningmeester*, Praamstraat 2, Zaandam, tel. 075-161062, postrekening 1561752
t.n.v. de penningmeester Didaktiekcommissie V.G.N.
H. de LANGE, *2e penningmeester*, Rijsburglaan 23, Heerde (Gld.) tel. 05782-2516.
DRS. J. BROUWER, *Elst* (Gld.)
DRS. L.G. DALHUISEN, Warmond.
H. van der VEEN, Veendam.

AFDELINGEN

De organisatie van de postacademiale colleges in de diverse plaatsen is in handen van de besturen van de V.G.N.-afdelingen.

De adressen van de *afdelingssecretariaten* zijn:

<i>Alkmaar:</i>	Lindenlaan 12, Bergen N.H.	<i>Haarlem:</i>	Noorderdreef 160, Nieuw-Vennep.
<i>Arnhem:</i>	Apeldoornseweg 31.	<i>Heerlen:</i>	Parallelweg Zd. 69, Hulsberg.
<i>Amsterdam:</i>	Plantage Muidergracht 35 I	<i>Hengelo:</i>	Tollensstraat 1, Goor.
<i>Den Bosch:</i>	Brede Haven 37, Den Bosch.	<i>Leeuwarden:</i>	De Kei 462.
<i>Breda:</i>	St. Bavostr. 96	<i>Maastricht:</i>	Veldspaatstraat 23.
	Rijsbergen.	<i>Rotterdam:</i>	Van der Helmstraat 27.
<i>Eindhoven:</i>	Barrierweg 196, Eindhoven.	<i>Utrecht:</i>	Marnixlaan 75, Amersfoort.
<i>Goes:</i>	Spanjaardstr. 37, Middelburg.	<i>Venlo:</i>	Leunseweg 2, Venray.
<i>Groningen:</i>	Verlengde Frederikstr. 9 A	<i>Zutphen:</i>	Gerstekamp 12, Warnsveld.
<i>Den Haag:</i>	L. v. Galenstraat 68.	<i>Zwolle:</i>	Stevinstraat 11, Harderwijk.

MAVO - LBO COMMISSIE

J.P.M. HENKES, *voorzitter*, Kerkendijk 96 b, Someren-Heide, tel. 04937-3230.
Chr.B. BERENSCHOT, *secre.-penn.*, Preludeweg 222, Alphen aan de Rijn, tel. 01720-44113.
P. DOVES, Praamstraat 32, Zaandam, tel. 075-161062.
G.J. van der TWEEL, Coevordenpad 5, Arnhem, tel. 085-213809.
G.C.J. van der VEN, Floreffestraat 4, Lieshout, tel. 04992-1443.
H. ZWARTEVEEN (CLBO), Pr. Irenelaan 51, Leusden-Z., tel. 033-40879.

COMMISSIE PEDAGOGISCHE ACADEMIES (PEDAK)

DR. F.G.G. GOVERS, *voorzitter*, Elzenstraat 12, Uden (N.Br.) tel. 04132-64117.
DRS. C.G. VAN DER KOOY, *secretaris*, Winschoterweg 10, Roodehaan Gr., tel. 05904-556.
J.E. BROUWER, *penningmeester*, Fazantenweg 22, Holten Ov., tel. 05483-3098.
DRS. N. BAKKER, *lid*, Troelstralaan 9, Weesp, tel. 02940-10700.
P.W. BROUWER, *lid*, Esdoornlaan 1, Rotterdam-12, tel. 010-226432.
J. ENGBERS, *lid*, Roest 2, Olland N.Br., tel. 04138-3138.

ONDERWIJS-ADVIES COMMISSIE

M.J. van VELZEN, *voorzitter*, Mgr. van Gilsstraat 6, Kerkrade, tel. 045-455941.
DRS. C.W. KOREVAAR, *secretaris*, Koningin Wilhelminalaan 8, Haarlem, tel. 023-324379.
J.W. JANSEN, Buitenruststraat 35, Voorburg, tel. 070-870442.
DRS. E.A.J. OUDENHOVEN, Ockenburg 29, Oosterhout (N.Br.) tel. 01620-26665.

Nieuw!

Op zoek naar het verleden

een methode voor mavo/havo/vwo

Deze zomer verschijnt het brugklasmateriaal van de methode *Op zoek naar het verleden*.

Voorafgaand hieraan zal aan alle bij ons bekende docenten geschiedenis een *Verantwoording* worden gezonden, waarin een toelichting wordt gegeven op uitgangspunten, doelstellingen en opzet van de methode.

Inhoud brugklasdeel

Geschiedenis doen	Grieken
Prehistorie	Romeinen
Egypte, een rivierbeschaving	Volken verhuizen

In afwijking van eerder verstrekte informatie zullen de thema's voor de brugklas niet als afzonderlijke katernen, maar in één uitgave verschijnen.

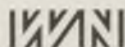
Tevens houdt dit in, dat voor docenten die invoering overwegen een beoordelingsexemplaar van het leerlingmateriaal ter beschikking is. Het Docentenmateriaal kan u desgewenst voor rekening met recht van retour worden gezonden.

Op zoek naar het verleden

Drs. M. C. J. Heijligers, m.m.v. S. Aarts
Deel 1, ISBN 90 01 37659 2 ± f 24,—

Docentenmateriaal
Deel 1, ISBN 90 01 37663 0 ± f 20,—

Verkrijgbaar in de boekhandel en bij de uitgever.

Wolters-Noordhoff